

LAPSE ÜLALPIDAMISE KOHUSTUSE TÄITMINE VANEMA POOLT

Eestis kehtiva süsteemi analüüs

Koostaja: Ave Henberg

Tallinn, 2003

Sisukord

Sissejuhatus

I Vanema ja lapse suhted

1. Vanema ja lapse suhte kajastus Eesti õigusaktides
2. Vanema ja lapse suhte algus
3. Vanema ja lapse vastastikkused õigused ja kohustused
 - 3.1 Kehtiv õigus
 - 3.2 Perekonnaseaduse eelnõu

II Lapse ülalpidamise kohustus

1. Üldiselt lapse ülalpidamise kohustusest
2. Riigi toetus lapse ülalpidamiseks
 - 2.1 Üldiselt riigi toetusest lastega perekondadele
 - 2.2 Rahalised toetused lastega perekondadele
 - 2.3 Probleemsed kohad seoses riiklike peretoetuste maksmisega
3. Vanemate kohustuste jagunemine lapse ülalpidamisel

III Lapse ülalpidamise kohustuse täitmise viisid

1. Vabatahtlik ülalpidamise kohustuse täitmine
2. Kohtuväline elatusraha maksmise kokkulepe
3. Kohtulik elatusraha nõudmine
 - 3.1 Õigustatud isikud
 - 3.2 Elatusraha arvutamise alused
 - 3.2.1 Kehtiv õigus
 - 3.2.2 Lapse õiguste tagamise strateegia, perekonnaseaduse eelnõu

IV Kohtupraktika analüüs ning kohtuotsuste sundtäitmine

1. Elatusrahade alane kohtupraktika
 - 1.1 I astme kohtute praktika
 - 1.2 Riigikohtu praktika
2. Täitemenetlus
 - 2.1 Üldiselt elatusraha otsuste täitmisest
 - 2.2 Formaliseerituse põhimõtte täitemenetluses
 - 2.3 Probleemid seoses elatusraha otsuste täitmisega
 - 2.3.1 Miinimumpalga muutmine ja selle mõju elatise suurusele
 - 2.3.2 Lapse 18.aastaseks saamine ning selle mõju elatise maksmise kohustusele
 - 2.3.3 Elatusraha perioodiline suurendamine
 - 2.3.4 Võimalused analüüsitud probleemide lahendamiseks

Kokkuvõte ja arutlusteemad ümarlauaks

Kasutatud kirjandus, kohtupraktika, õigusaktid

Sissejuhatus

Viimasel ajal on Eestis sagedasti räägitud vajadusest tõsta sündivust. Selleks on planeeritud mitmed perepoliitilisi meetmeid – näiteks nn vanemapalk, lapse sünnitanud naise õppelaenu osaline kustutamine. Vähemal määral on üldise diskussiooni objektiks olnud lastega perede abistamine peale lapse imikueast väljajõudmist. Samas on selge, et sündivuse kasvust üksinda ei piisa – tarvis on tagada ka see, et lapsel oleks piisavad võimalused kasvada haritud ning enesega hakkamasaavaks täiskasvanuks.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 27 järgi on vanematel lapse kasvatamise ja ülalpidamise kohustus. Riik saab aidata lapse kasvatamisele kaasa mitmel viisil – näiteks soodustades vanemate töö- ja puhkeaja ühildamist; pakkuda erinevaid päevahoitu jms. teenuseid lastega peredele, tagades hariduse kättesaadavuse. Printsüübis peakski riigi poolne abi perekondadele olema selline, mis loob perekonnale võimalused riigi otsesest rahalisest toetusest sõltumata edukalt hakkama saada.

Lapse heaolu seisukohast on väga oluline, et mõlemad vanemad lapse kasvatamise ja ülalpidamise kohustust täidaksid. Riik peab muuhulgas looma süsteemid, mis võimaldaksid nõuda kasvatamise- ja ülalpidamise kohustust mittetäitvalt vanemalt temapoolse kasvatamise- ja ülalpidamise kohustuse täitmist. Kui on loodud hästitoimiv süsteem, mis tagab, et mõlemad vanemad oma kohustusi lapse suhtes täidavad, siis väheneb sellega ka riigi osa lastega perede otsesel rahalisel toetamisel.

Üheks võimaluseks kuidas tagada lapsele piisavad võimalused arenguks, kui üks või mõlemad vanemad ei täida omapoolseid kasvatamise- ja ülalpidamise kohustusi, on välja mõista ülalnimetatud kohustusi mittetäitvalt vanemalt ülalpidamise raha lapse kasuks – nn elatusraha. Käesoleva töö eesmärgiks ongi lõppastmes analüüsida elatusrahade süsteemi kitsaskohti ning tuua välja süsteemis esinevad puudused ja pakkuda ettepanekuid nimetatute kõrvaldamiseks.

Töö eesmärgi saavutamiseks on selle esimeses ja teises osas analüüsitud, kuidas on lapse ülalpidamise kohustus reguleeritud Eesti õigusaktides, mis alusel ülalpidamise kohustus tekib, lõpeb, mis on ülalpidamise kohustuse sisuks. Kolmandas peatükis on lähemalt uuritud ülalpidamise kohustuse teostamise viise ning töö viimasel, neljandas peatükis on elatusraha

küsimusi puudutava aktuaalse kohtupraktika ning elatisotsuste sundtäitmise regulatsiooni analüüs.

Töös on kasutatud analüütilist, vähemal määral võrdlevat meetodit. Kasutatud on asjakohaseid õigusakte, nende eelnõusid, eesti kohtupraktikat ning eesti keelset erialast kirjandust.

I VANEMA JA LAPSE¹ SUHTED

1. Lapse ja vanema suhte kajastus Eesti õigusaktides

1992.a rahvahääletusel vastu võetud Eesti Vabariigi põhiseadus on liberaalse suunitlusega põhiseadus. Põhiseaduse preambula kolmas osalause, mis määrab, et Eesti riik on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele, seab esikohale vabaduse. Põhiseaduse II peatükk, mis sätestab isikute põhiõigused ja vabadused, koondab endas suuremas osas vabadusõigusi, kuid see sisaldab ka paragrahve, mis käsitlevad isikute sotsiaalseid põhiõigusi.²

Sotsiaalseid põhiõigusi sisaldab põhiseadus vabadusõigustega võrreldes vähe, kuid teeb seda minimaalsel vajalikul määral. Riigi püsijäämise seisukohalt on kaaluka tähtsusega põhiseaduse § 27, mille viis alalõiget käsitlevad perekonna staatust ühiskonnas, lapse ja vanemate suhteid ning annavad aluse ning juhised perekonnaõigusliku regulatsiooni kehtestamiseks seadusandja poolt:

PS § 27 lg 1 - perekond on rahva püsimise ja kasvamise ning ühiskonna alusena riigi kaitse all; lg 2 - abikaasad on võrdõiguslikud; lg 3 - vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest; lg 4 - seadus sätestab vanemate ja laste kaitse; lg 5 - perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajavate liikmete eest.

Käesoleva töö kontekstis on eriti oluline põhiseaduse § 27 lg 3, mis sätestab, et vanematel on õigus ja kohustus kasvatada oma lapsi ja hoolitseda nende eest. Eeltoodust tuleneb:

- a) lapse õigus olla kasvatatud vanemate poolt
- b) vanema kohustus lapse eest hoolitseda ja teda üleval pidada.

Ka riigil on põhiseadusest tulenevalt kohustusi perekondade suhtes. Nii on riigil kohustus kehtestada seadusega vanemate ja laste kaitseks vajalik õiguslik regulatsioon (PS § 27 lg 4), samuti on riigil ülesanne toetada perekondasid (PS § 27 lg 1; § 28 lg 4). PS § 27 lg 1, 3 j 5 kogumis lugedes tuleb järeldada, et riik peab esmajärjekorras looma tingimused, mis lubaksid perekondadel iseseisvalt hakkama saada, otseseid rahalisi toetusi tuleb pidada subsidiaarseks.

¹ Käesoleva töö kontekstis käsitletakse lapsena alla 18 aastast isikut. Arvestades, et töö puudutab siiski ka lapse ja vanema suhteid üldisemalt, tuleb mõnes kohas vastavalt kontekstile käsitleda lapsena ka üle 18.aastast isikut.

² PS § 27 – õigus perekonnale; PS § 28 – õigus riigi abile vanaduse, puuduse jms puhul; teatud mõõndusega PS § 29; PS § 37 – õigus haridusele; Sotsiaalsete põhiõiguste kohta vaata eesti keeles lähemalt: Aaviksoo. B; Annus. T, Sotsiaalsed põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica eriväljaanne 2002.

Eelnevast tuleneb, et Eesti põhiseaduse ideoloogia järgi peab perekond üldjuhul ise hakkama saama ning oma liikmeid toetama. *Expressis verbis* on öeldud, et vanemal on kohustus oma last üleval pidada ja tema eest hoolitseda. Riigi funktsiooniks tulebki pidada kohustust aidata vanemal oma kohustusi lapse suhtes täita, samuti tagada, et vanem seda teeks. Eelnevaks peab riik kehtestama vajalikud õiguslikud regulatsioonid ning vajadusel toetama perekonda erinevate meetmetega, et vanemad oleksid võimelised oma kasvatamise- ja ülalpidamise kohustusi lapse suhtes täitma.

Lapse ja vanema suhted on Eestis peamiselt reguleeritud perekonnaseadusega (edaspidi: PkS). Olulised on ka lastekaitse- ja sotsiaalhoolekande seadus.

2. Lapse ja vanema suhte algus

Enne kui analüüsida vanemate ja laste vastastikkustest õiguseid ja kohustusi, on tarvilik kindlaks teha, millisel alusel vanemate ja laste vahelised suhted tekivad. Viimast põhjusel, et ilma vanema ja lapse suhte olemasoluta ei ole isikutel üksteise suhtes ka vanema ja lapse õiguseid ning kohustusi.

Traditsiooniliselt saavad lapse ja vanema suhted alguse põlvnemisest, mistõttu PkS § 38 sätestabki, et vanemate ja laste vastastikused õigused ja kohustused tulenevad laste põlvnemisest. Kuna põlvnemine loob lapse ja vanema vahele eluaegse sideme, koos sellest tulenevate õiguste ning kohustustega, siis on mõistetav, et põlvnemise definitsioon on seaduses otsesõnu ära toodud.

PkS § 38 järgi loetakse laps põlvnenuks emast, kes on tema sünnitanud ja isast, kes on tema eostanud. Kui mees on andnud kirjaliku nõusoleku abikaasa kunstlikuks viljastamiseks, loetakse laps temast põlvnevaks (PkS § 39 lg 6). Seega loetakse kunstliku viljastamise teel eostatud laps põlvnenuks mitte kunstliku viljastamise doonorist, vaid mehest, kes on andnud nõusoleku oma naise viljastamiseks. Seadus sätestab sõnaselgelt, et kohus ka ei tuvasta lapse põlvnemist kunstliku viljastamise doonorist (PkS § 40 lg 2).

Oluline säte vanema ja lapse suhte määratlemisel on ka PkS §-il 73, mille järgi tekitab lapsendamine lapsendaja ja lapsendatu vahel vanema ja lapse vahelised õigused ja kohustused (muuhulgas ka pärimise osas).

Kui edasiselt räägitakse käesoleva töö raames vanema ja lapse õigustest ja kohustustest, siis mõeldakse nende all nii põlvnemisest, kunstlikust viljastamisest kui ka lapsendamisest alguse saanud vanema ning lapse vahelisi suhteid. Tuleb silmas pidada, et õiguslikult ei ole vanema ja lapse vaheliste õiguste ja kohustuste määratlemise seisukohalt vahet, millisel eeltoodud kolmest alusest (põlvnemine, kunstlik viljastamine, lapsendamine) vanema ja lapse vaheline suhe on alguse saanud.³

3. Lapse ja vanema vastastikkused õigused ja kohustused

3.1 Kehtiv õigus

Vanema põhikohustused lapse suhtes on sätestatud, nagu eelnevalt märgitud, põhiseadusega. Nendeks põhikohustusteks on kohustus lapse eest hoolitseda ja teda üleval pidada. Vanema kohustustele vastab lapse õigus olla hoolitsetud ja ülalpeetud vanema poolt (st mõlema vanema poolt). PkS, aga ka lastekaitse seadus täpsustavad, selgitavad ning täiendavad põhiseaduses toodud lapse ning vanema õigusi ja kohustusi.

Vanemal on õigus:

Vanemal on kohustus:

nõuda oma last tagasi igalt isikult, kelle juures laps on seadusliku aluseta	lapse eest hoolitseda
vanemal on õigus lapsega suhelda (oluline vanemate lahuselu korral) ⁴	last kasvatada
	lapse õigusi ja huve kaitsta
	last üleval pidada
	last austada
	mitte teostada oma õigusi vastuolus lapse huvidega

Vanema õigustest ja kohustustest rääkides tuleb kogu aeg meeles pidada PkS §-s 49 sätestatud põhimõtet, et vanematel on oma laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused.

³ Põhimõtteliselt jäävad ka perekonnaseaduse eelnõus (kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/index.php3?cath=5076>) kehtima siin alajaotuses kirjeldatud vanema ja lapse suhte tekkimise alused.

⁴ Nimetatud loetelus on vanema õigused vähemuses. See ei tähenda, et vanemal olekski ainult toodud kaks õigust lapse suhtes. Siinkohal peab arvestama seda, et seadus reguleerib ainult need juhtumid, mis loovad perekonnasuhete üldised alustalad/ väärtused ja/ või on laste ning vanemate suhte toimimise seisukohalt hädavajalikud ning mida ei saa jätta reguleerimata. Ühtlasi ei ole toodud lapse kohustustele vastavaid vanema õiguseid.

Lapsel on õigus:

Lapsel on kohustus:

olla kasvatatud mõlema vanema poolt	austada vanemaid
suhelda mõlema vanemaga (ka juhul kui vanemad elavad eri riikides)	aidata vanemaid
olla kaitstud igasuguse väärkohtlemise eest	
saada teavet puuduva vanema kohta	

Lapse ja vanema suhe on üldjuhul eluaegne. Lapse ja vanemate vastastikkused õigused ja kohustused muutuvad suhte erinevatel etappidel. Mõned õigused ja kohustused kestavad kogu isikute eluea (näiteks kohustus üksteist austada), samas kui teised kohustused sõltuvad teatud tingimustest (nt vanus, tervislik seisund).

Ekskurss: vanema õiguste äravõtmine ja lapsendamine

Siinkohal tuleb märkida, et vanemate ja laste suhted võivad muutuda, samuti lõppeda põhjusel, et ühelt või mõlemalt vanemalt võetakse ära vanemlikud õigused, samuti juhul kui laps lapsendatakse kolmanda(te) isiku(te) poolt.

Vanema õiguste äravõtmine

Vanemalt võib vanema õigusi ära võtta ainult kohtuotsuse alusel üksnes seaduses toodud alustel. PkS § 54 sätestab, et ühe vanema, eestkostja või eestkostetasutuse nõudel võib kohus vanema õigused ära võtta, kui vanem:

- 1) alkohoolsete jookide, narkootiliste või muude uimastava toimega ainete kuritarvitamise tõttu või muul põhjusel, mida kohus ei loe mõjuvaks, ei täida oma kohustusi lapse kasvatamisel ja tema eest hoolitsemisel või
- 2) kuritarvitab vanema õigusi või
- 3) kohtleb last julmalt või
- 4) avaldab muul viisil lapsele kahjulikku mõju või
- 5) ei ole kasvatusasutuses viibiva lapse kasvatamises mõjuvate põhjusteta osalenud aasta jooksul.

Kui isikult on ära võetud vanema õigused, siis ta kaotab lapse suhtes kõik õigused, kuid vanema õiguste äravõtmine iseenesest ei vabasta vanemat lapse ülalpidamise kohustuse täitmisest.

Lapsendamine

PkS § 86 järgi kaotab vanem, kelle laps on lapsendatud, kõik isiklikud ja varalised õigused lapse suhtes, samuti vabaneb vanem kohustustest oma lapse suhtes, keda lapsendati ning lisaks ka lapsendatu alanejate sugulaste suhtes.

Seega katkestab lapsendamine vanema ja lapse vahelised suhted absoluutselt. Kui vanemalt on vanema õigused ära võetud, siis kaotab vanem lapse suhtes üksnes õigused, kuid lapse ülalpidamise kohustus vanemal säilib. Kui langevad ära asjaolud, mis tingisid vanemlike õiguste äravõtmise, siis võib vanema õigused kohtu otsuse alusel ka taastada (vt selle kohta lähemalt PkS § 56).

3.2 Perekonnaseaduse eelnõu

Perekonnaseaduse eelnõus (edaspidi: PkSE) on võrreldes kehtiva perekonnaseadusega oluliselt detailsemalt lahti kirjutatud lapse ja vanema vastastikkused õigused ja kohustused. Muuhulgas eristab PkSE vanema isiku- ja varahooldust lapse suhtes. PkSE §-s 124 on sätestatud, et vanemal on kohustus ja õigus hoolitseda oma alaealise lapse eest (vanema hooldusõigus üldiselt). Vanema hooldusõigus hõlmab õiguse hoolitseda lapse isiku eest (isikuhooldus) ja õiguse hoolitseda lapse vara eest (varahooldus).⁵

Isikuhooldus laiemalt tähendab vanema kohustust ja õigust last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning kohustust ja õigust hoolitseda lapse igakülgse heaolu eest muul viisil. Varahooldus hõlmab vanemate õigust ja kohustust valitseda lapse vara ja esindada last vara valdamises, kasutamises ja käsutamises. Sisuliselt on vanema kohustus last üleval pidada hõlmatud isikuhoolduse mõistega. Isiku- ja varahooldusõigust saab eelnõu järgi teineteisest eraldi piirata, kui see on lapse huvides vajalik.

PkSE reguleerib detailselt ka vanemate poolset hooldusõiguse teostamist, selle piiramist, muutmist jne. Peamine hooldusõiguse teostamise põhimõte on, et vanemad teostavad lapse hooldusõigust ja täidavad hoolduskohustust omal vastutusel ja vastastikuses üksmeeles, taotledes lapse igakülgset heaolu.

Üldiselt peetakse ka PkSE järgi reegliks seda, et vanematel on lapse suhtes ühine hooldusõigus. Isegi kui ühist hooldusõigust omavad vanemad elavad alaliselt lahus, eeldatakse PkSE-ga, et vanemad otsustavad reeglina lapsele tähtsaid asju ühiselt. Selleks, et

⁵ Vt täpsemalt perekonnaseaduse eelnõu seletuskiri. Kättesaadav: <http://www.just.ee/index.php3?cath=5076>

kaitsta lapse õigust suhelda mõlema vanemaga on PkSE-s sätestatud lapse õigus suhelda isiklikult mõlema vanemaga. Samuti on mõlemal vanemal kohustus ja õigus suhelda lapsega isiklikult (nimetatud õigus/ kohustus muutub oluliseks siis, kui vanematel ei ole ühist hooldusõigust lapse suhtes ja/ või nad elavad lahus).

PkSE-s on sõnaselgelt kirja pandud, et vanem ja laps on kohustatud teineteist toetama ja teineteisest lugu pidama ning arvestama teineteise huve ja õigusi. Samuti on kirjas lapse kohustus, kuni ta elab koos oma vanematega ja need teda kasvatavad või ülal peavad, oma võimetele ja elulaadile vastaval viisil vanemaid koduses majapidamises ja majandustegevuses abistada.

II LAPSE ÜLALPIDAMISE KOHUSTUS

1. Üldiselt lapse ülalpidamise kohustusest

Vanema üks olulisemaid kohustusi on last üleval pidada. PkS § 60 järgi on vanem üldjuhul kohustatud last üleval pidama senikaua, kui laps on alaealine, st kuni lapse 18 eluaastani. Samas on mõistetav, et vanem peab last kauem toetama, kui viimane omandab haridust, mistõttu PkS § 60 lg 2 määrabki, et kui laps õpib põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses ja jätkab neis õppimist täisealiseks saamisel, on vanem kohustatud teda õppimise ajal ülal pidama. PkSE järgi vanemal lapse suhtes ülalpidamise kohustus kuni lapse 21. aastaseks saamiseni, kui laps jätkab peale 18. aastaseks saamist oma haridusteed. Seega ei ole PkSE järgi enam koolide liik, kus laps õppima peaks, et vanem teda peaks toetama, piiratud.

Põhiseaduse §-dest 27 ja 28 tuleneb riigi kohustus toetada perekondasid lapse ülalpidamise ja kasvatamise kohustuse täitmisel ning seda eriti olukorras, kus perekond ei saa ülaltoodud kohustuste täitmisega üksinda hakkama. Enne kui täpsemalt analüüsida vanemate ülalpidamiskohustust lapse suhtes, annan lühiülevaate, kuidas riik toetab lastega perekondasid nende ülalpidamise- ja kasvatamise kohustuste täitmisel.

2. Riigi toetus lapse ülalpidamiseks

2.1 Üldiselt riigi toetusest lastega perekondadele

Riik ja kohalik omavalitsus toetavad lastega perekondasid otseste ja kaudsete rahaliste toetustega, samuti erinevate teenuste kättesaadavaks tegemisega ning nende osalise tasumisega. Näiteks peab kohalik omavalitsus tagama kõigile oma haldusalas elavatele lastele päevahoiuteenuse kättesaadavuse, samuti tasub kohalik omavalitsus osaliselt nimetatud teenuse eest. Samuti on lastele tagatud võimalus tasuta põhi- ja keskkooli omandamiseks, vähekindlustatud perekondasid toetatakse lapse söögikulude tasumisel jne.

2.2 Riigi poolsed rahalised toetused lastega perekondadele

Vanema ülalpidamise kohustuse hõlbustamiseks ning lastega perede üldiseks toetamiseks on riik loonud peretoetuste süsteemi. Nimetatud süsteemi alused on sätestatud riiklike peretoetuste seaduses.

Regulaarsed (igakuised) toetused peredele on:

- 1) lapsetoetus;
- 2) lapsehooldustasu;
- 3) üksikvanema lapse toetus;
- 4) ajateenija lapse toetus;
- 5) eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus.

Ühekordsed toetused peredele on:

- 1) sünnitoetus;
- 2) lapsendamistoetus;

Lisaks loetakse riiklikuks peretoetuseks ning makstakse nimetatud seaduse alusel lastekodulapse elluastumise toetust.

Spetsiifilised peretoetused:

- 1) Nelja- ja enamalapselise pere ning kolmikuid kasvatava pere toetust
- 2) Koolitoetus

Seega on Eestis kokku 10 peretoetuste liiki. Toetused, nagu nende nimetustest näha on väga eriilmelised ning nende saamiseks peab isik vastama seaduses konkreetselt toodud tingimustele (RPtS § 5 jj.). Erinevate peretoetuste liikide analüüs ei ole käesoleva töö eesmärgiks, kuid märkida võib, et lapsetoetus on kõige universaalsem peretoetus. Selle saamise õigus on igal lapsel, kes on:

- Eesti alaline elanik;
- välismaalane, kuid kellel on tähtajaline elamisluba või kes viibib Eestis välismaalaste seaduse § 9 lõikes 1¹ sätestatud alusel.

Samuti on lapsetoetusele õigus välismaal õppimise tõttu perest eemalviibivatel lapsel. Lapsele makstakse lapsetoetust kuni 16.aastaseks saamiseni, kui laps õpib edasi päevases õppevormis, siis säilib tal lapsetoetuse saamise õigus kuni 19. eluaastani.

Universaalsed lapsetoetused lastega perede toetamiseks on levinud üldiselt kõigis Euroopa riikides. Erinevused on nende maksmise tingimustes ja kestvuses. Saksamaal makstakse

lapsetoetust üldjuhul kuni lapse 18. eluaastaseks saamiseni. Kui noor inimene ei tööta, aga on hõlmatud töövahendusega, siis säilib tal õigus lapsetoetusele kuni 21, teatud juhtudel kuni 27 eluaastani. Toetuse suurus on sarnaselt Eestile diferentseeritud vastavalt sellele, mitmes laps õigustatu perekonnas on.

Austrias makstakse lapsetoetust üldjuhul kuni lapse 18. aastaseks saamiseni ning teatud erandjuhtudel, kui laps õpib või on töövõimetu võidakse lapsetoetust maksta kuni 27. eluaastani. Soomes makstakse lapsetoetust kuni lapse 17 aastaseks saamiseni ning ka Soome lapsetoetuste suurus on diferentseeritud vastavalt sellele, mitmes laps õigustatu perekonnas on.

Prantsusmaa erineb mõnevõrra eelkirjeldatud riikidest, sest seal hakatakse lapsetoetust maksma alates teisest lapsest. Prantsusmaal makstakse lapsetoetus kuni lapse 16 aastaseks saamiseni ja lapsetoetus on diferentseeritud vastavalt sellele mitmes laps õigustatu on. Lapsetoetus suureneb automaatselt lapse 10 ja 15 aastaseks saamisel.⁶

Lisaks peretoetustele võib perepoliitiliseks abinõuks nimetada ka augustis 2003.a vastu võetud õppetootuste ning õppelaenu seaduse alusel makstavaid õppetootusi kõrgkoolis ja kutseõppeasutuses õppijatele. Kuna vanem on kohustatud oma last õppimise ajal üleval pidama, siis on õppetootuste näol tegemist perekonna toetamise mehhanismiga, mis aitab perel katta lapse ülalpidamise kulusid.

2.2 Peretoetuste finantseerimine ja maksmine Eestis

Kõiki peretoetusi finantseeritakse riigieelarvest (RPtS § 4 lg 1) ning taotletakse pensioniameti kaudu (RPtS § 17 lg 1). Riiklikke peretoetusi, v.a lapsehooldustasu,⁷ arvutatakse lapsetoetuse määra järgi. Nimetatud määra kehtestab Riigikogu igaks eelarveaastaks ning käesoleval aastal (2003) on selleks 150 krooni kuus. Nii on näiteks 2003.a ajateenija lapse toetuseks igakuiselt 750 krooni, sest RPtS § 8 järgi makstakse ajateenija lapse toetust viiekordses lapsetoetuse määras.

⁶ Teiste riikide lapsetoetuste andmed on võetud raamatust: Ainsaar. M Laste- ja perepoliitika Eestis ja Euroopas. Tallinn. 2000

⁷ Lapsehooldustasu arvutamise aluseks on lapsehooldustasu määr, mis kehtestatakse sarnaselt lapsetoetuse määrale igaks eelarveaastaks riigieelarvega.

Peretoetused makstakse inimesele, kes reaalselt last kasvatab, sest peretoetuste eesmärgiks on see, et toetus jõuaks lapseni, kuna on mõeldud lapsega seotud kulude kompenseerimiseks. Eelneva tõttu võib peretoetusi üldjuhul taotleda lapse ema, isa, eestkostja, hooldaja või last kasvatav võõrasvanem või kasuvanem valla- või linnavalitsuse korralduse alusel. Teatud juhtudel on näiteks lapsetoetuse taotlemise õigus üle 15.aastasel lapsel endal.

Tagamaks, et peretoetus jõuab lapseni, annab RPtS § 28 pensioniametile õiguse peatada valla- või linnavalitsuse korraldusel ajutiselt peretoetuste maksmise, kui lapsevanem ei täida perekonnaseadusest tulenevat kohustust last kasvatada ja tema eest hoolitseda. Pensioniamet jätkab vanemale peretoetuse maksmist, kui mittemaksmise aluseks olevad asjaolud on ära langenud. Samuti võib jätkata vanemliku hoolitsuseta lapsele ettenähtud peretoetuste maksmist võõrasvanemale või kasuvanemale või eestkostjale või perekonnas hooldajale valla- või linnavalitsuse korralduse või kohtuotsuse või perekonnas hooldamise lepingu alusel. Teatud juhul jätkatakse toetuse maksmist otse lapsele.

Eelnevast tulenevalt on väga oluline kohaliku omavalitsuse aktiivne tegutsemine, et peretoetus jõuaks lapseni. Viimast põhjusel, et pensioniamet lõpetab peretoetuse maksmise vanemlike kohustusi mittetäitvale isikule või isikule, kes ei kasuta peretoetust sihtotstarbeliselt üldjuhul ainult siis, kui kohalik omavalitsus sellekohase korralduse esitab. Viimast põhjusel, et pensioniametil ei ole võimalik ega ole ka kohustus kontrollida, kas lapsevanem oma kohustusi täidab või mitte. Nimetatud kohustus ehk aktiivne töö perekondadega on sotsiaalhoolekande seaduse § 24 lg 1 alusel kohalikul omavalitsusel.

2.3 Probleemsed kohad seoses riiklike peretoetuste maksmisega

2.3.1 Lapsetoetuse saamiseks täiendava koolitõendi esitamise vajadus õpingute jätkamise korral

RPtS §-i 5 alusel makstakse lapsele lapsetoetust kuni 16.aastaseks saamiseni, kui laps õpib edasi päevases õppevormis, siis säilib tal lapsetoetuse saamise õigus kuni 19. eluaastani. Et laps saaks edasi lapsetoetust peale 16.aastaseks saamist, peab laps esitama pensioniametile õpilaspileti või õppeasutuse teatise, et ta õpib edasi koolis. Nii sätestabki RPtS § 24 lg 3, et kui 16-aastane või vanem laps lõpetab põhikooli, gümnaasiumi või põhikooli baasil kutseõppeasutuse, lõpetatakse peretoetuste maksmine kooli lõpetamisele järgnevast kuust. Õpingute jätkamisel samal kalendriaastal õppeasutuses, kus õppimine annab õiguse

peretoetustele, makstakse pärast õpilaspileti või õppeasutuse teatise esitamist toetusi tagasiulatuvalt toetuste maksmise lõpetamisest kuni uuesti õppima asumiseni.

Süsteem, kus lapsele makstakse toetust oma õppimise tõendamise korral on igati asjakohane. Samas tekib praeguse süsteemiga praktikas sageli 2 kuuline ajavahemik, kui laps ei saa lapsetoetust, vaatamata sellele, et ta jätkab õpinguid. See tekib siis, kui laps lõpetab 16.aastasena põhikooli ning esitab alles sügisel tõendi oma edasiõppimise kohta – siis suveperioodil laps lapsetoetust ei saa ning suveperioodi toetus makstakse tagantjärele välja sügisel. Samas on eriti majanduslikult vähekindlustatud peredele oluline lapsetoetuse regulaarne saamine, mistõttu niinimetatud 2 kuulist tühimikku tuleb siiski pidada ebasoovitavaks.

Kehtiva korra kohaselt oleks lahendus see, et laps viib tõendi pensioniametisse juba suvel peale kooli lõpetamist, sest üldjuhul on lapsel kooli lõpetamise ajal teada, kas ta jätkab või katkestab õpingud. Teine võimalus oleks see, et koolid edastavad ise pensioniametile andmed nende nimistutes olevate õpilaste kohta. Kolmas võimalus oleks, et riik jätkaks lapsetoetuse maksmist kuni uue õppeaasta alguseni. Sisuliselt saab siin paralleele tõmmata ravikindlustusega, kus õppuri ravikindlustuskaitse kehtib järgmise õppeaasta alguseni.

2.3.2 Toetuse jõudmine otse lapseni (KOV-i aktiivne tegutsemine)

Probleemiks on Eestis osutunud ka see, et lapsetoetus ei jõua lapseni. See tähendab, et vanem, kellele kantakse üle lapsetoetus, kasutab lapsetoetust mitte sihtotstarbeliselt. RPtS § 28 annab pensioniametile õiguse peatada valla- või linnavalitsuse korraldusel ajutiselt peretoetuste maksmise, kui lapsevanem ei täida perekonnaseadusest tulenevat kohustust last kasvatada ja tema eest hoolitseda.

RPtS eeldab seega kohaliku omavalitsuse poolset väga aktiivset tegevust perekondadega töös ning tihedat koostööd pensioniametiga. Samas on Eestis hetkel veel vähe sotsiaal- ning lastekaitsetöötajaid, mistõttu alati ei suudeta tagada, et lapsetoetus siiski otse lapseni jõuaks.

3. Vanemate kohustuste jagunemine lapse ülalpidamisel

Vanematel on PkS § 49 järgi laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused. PkS § 60 on sätestatud, nagu juba eelnevalt mainitud, vanema kohustus last üleval pidada vähemasti senikaua, kui laps on alaealine. Nimetatud kahte sätet kogumis lugedes selgub, et mõlemal vanemal on lapse ülalpidamise kohustus ning vanematel on nimetatud kohustus üldjuhul võrdsel määral.

PkSE § 106 järgi on mõlemad vanemad kohustatud oma last üleval pidama ning seda vastavalt oma sissetulekule ja varalise seisundile. Eelnimetatud perekonnaseaduse eelnõusse plaanitav muudatus on oluline, sest praegu on kohtud elatusraha väljamõistmisel paljuski lähtunud sellest, et vanemate osad peavad lapse ülalpidamisel üldjuhul olema võrdsed. PkSE aga ütleb seaduse tasemel, et vanemad peavad laste kasvatamisel osalema vastavalt oma majanduslikule seisukorrale.

IV LAPSE ÜLALPIDAMISE KOHUSTUSE TÄITMISE VIISID

1. Vabatahtlik ülalpidamise kohustuse täitmine

Kuna riigi abi vanematele laste ülalpidamisel on subsidiaarne, siis tuleb pidada põhiliseks, et perekond toetab ise oma abivajavaid liikmeid, sealhulgas lapsi. Üldjuhul toimub laste ülalpidamiskohustuse täitmine perekonnas iseeneslikult, see tähendab, et ei eksisteeri mingit formaalselt fikseeritud kokkulepet, kuidas ja kui palju konkreetset üks või teine vanem lapse ülalpidamiskohustuse täitmiseks vahendeid eraldab.

Eeltoodud küsimus muutub aktuaalseks olukorras, kus vanemad elavad lahus ning lahus elav vanem ei täida lapse ülalpidamise kohustust. Loomulikult tõusetub vanema ülalpidamise kohustuse täitmine ka olukorras, kus vanem ei ela eraldi, kuid seegipoolest ei täida oma PkS §-i 60 järgset lapse ülalpidamise kohustust.

2. Kohtuväline elatusraha maksmise kokkulepe

Esmajärjekorras tuleks ülalpidamiskohustuse täitmine osas vanematel katsuda saada kohtuvälisele kokkuleppele. Praktikas esineb sageli ühelt poolt arusaamu (ja seda lapsest eraldi elava vanema poolt), et lahus elav vanem ei peagi lapse ülalpidamiseks elatist maksma, kui teine vanem ei ole seda kohtu kaudu nõudnud. Nimetatud arusaam on väär. Tegelikult eeldatakse, et vanem, sh lapsest eraldi elav vanem, täidab oma ülalpidamise kohustust vabatahtlikult ning kohtu poole pöördumine on *ultima ratio*.

Teisalt on esinenud ka arusaamu (ja seda lapsega koos elava vanema poolt), et lahus elav vanem ei tohi hakata vabatahtlikult lapsele ülalpidamise raha maksma (ilma kohtuotsuse või lapsega elava vanema nõudmiseta). Enamasti ei ole lapsega elav vanem sellisel juhul rahul elatise suurusega, kuna leiab, et see on liiga väike, mitte ei ole elatise, kui sellise vastu iseenesest. Selline vabatahtlik ülalpidamise kohustuse täitmine lahus elava vanema poolt on täiesti lubatav ning lapsega koos elaval vanemal on sellisel juhul võimalus esitada kohtusse hagi elatise suurendamiseks (vt allpool), kui selles ei saada kokkuleppele kohtuväliselt.

Vanemad võivad ülalpidamise kokkuleppe fikseerida kirjalikus vormis. Lubatavaks ning isegi soovitatavaks tuleb pidada ülalpidamise kokkuleppe fikseerimist notariaalses vormis. Selline

kokkulepe on teise poole rikkumise korral koheselt sundtäidetav.⁸ Nimetatud notariaalses kokkuleppes, aga ka lihtkirjalikus kokkuleppes, on võimalik sätestada elatise perioodiline suurenemine vastavalt fikseeritud kolmanda isiku poolt avaldatavale näitajale (nt tarbijahinnaindeksi tõusule) või aastase kasvuprotsendi või muul säärasel alusel.

PkSE-s on juba seaduse tasemel räägitud vanemate vabatahtlikust kokkuleppes elatise maksmise kohta: “vanemad võivad oma lapse ülalpidamise kohustuse täitmist omavahelisel kokkuleppel täpsustada ja määrata kindlaks, missugusel viisil ja kui pika ajavahemiku kaupa tuleb ülalpidamist anda. Lapse taotlusel võib kohus vanemate otsust muuta, kui selleks on mõjuvaid põhjusi” (PkSE 112 lg 3). On kehtestatud eeldus, et alaealise vallalise lapse vanem maksab rahalist elatist esmajoonel juhul, kui ta ei ela lapsega koos või kui ta ei osale lapse kasvatamises.

3. Kohtulik elatusraha nõudmine

3.1 Õigustatud isikud

PkS § 61 lg 1 alusel mõistab kohus teise vanema, eestkostja või eestkostetasutuse nõudel vanemalt välja lapsele elatise nõude esitanud vanema või eestkostja või isiku kasuks, kelle huvides on eestkostetasutus nõude esitanud.

Nimetatud sättest tuleneb, et elatise saamise nõude võib esitada:

- a) last kasvatav vanem
- b) eestkostjaks määratud isik (nt olukorras, kus vanemalt või mõlemalt vanemalt on PkS § 54 alusel ära võetud vanema õigused)
- c) eestkostetasutus (kohalik omavalitsus), kes teeb seda üldjuhul isiku kasuks, kes reaalselt last kasvatav, aga nt ka hoolekandetasutuse kasuks

Kui laps elab hoolekandetasutuses ning vanem ei täida oma ülalpidamise kohustusi vabatahtlikult, siis võib eestkostetasutuse asemel vanema(te)lt elatise väljamõistmise hagi esitada ka hoolekandetasutus. Kui vanem peab ülalpidamise kohustust täitma täisealiseks saanud õppiva lapse suhtes ja ei tee seda, siis peab laps, vastavalt PkS § 63, esitama elatise väljamõistmise hagi vanema vastu.

⁸ Sundtäitmise probleemidest vaata lähemalt käesoleva töö IV osast.

3.2 Elatusraha arvutamise alused

3.2.1 Kehtiv õigus

Elatis määratakse lapsele kindlaks igakuise elatusrahana, lähtudes kummagi vanema varalisest seisundist (kogu varanduslikust seisundist ning mitte ainult töötasust lähtuvalt) ja lapse vajadusest. Käesoleval ajal ei ole seadusandja poolt kehtestatud elatise fikseeritud määra, nagu see oli enne 1992.aastat. Tol perioodil mõisteti elatis välja protsendi/ osana vanema igakuisest sissetulekust. Tänapäeval, olukorras kus töötasud on muutuvad ning isik ei pruugi oma sissetulekuid üldse töötasust saada, vaid näiteks ettevõtluse-, kinnisavara-, investeerimistuludest jms, mõistetakse elatis välja konkreetse rahalise summana, arvestades vanema kogu varanduslikku seisukorda.

Kehtiv süsteem võimaldab arvesse võtta vanema ja lapse iseärasusi, on mõistlikum ja otstarbekam. Arvesse saab võtta ja kalkuleerida vanema kogu varanduslikku olukorda, samuti vanema iseärasusi ja kohustusi (nt teised lapsed; vanema erivajadused). Kohtud peaksid laskma elatise väljamõistmisel vanematel välja joonistada oma igakuiste/ -aastaste tulude ja kulude struktuuri, mida koos lapse vajadustega (samuti välja arvutatud) arvestades määratakse igakuise elatise suurus.

Seega printsiibis peab elatise väljamõistmine kohtutes toimuma uurimisprintsiibi alusel, kus selgitatakse mõlema vanema varanduslik olukord ja lapse vajadused, eesmärgiga saada teada, kui suur elatis ülalpidamise kohustust mittetäitvalt vanemalt välja nõuda. Eelnevast tuleneb, et elatise väljamõistmise menetlus on keeruline ja aeganõudev, samuti eeldab see kohtunikult lapsekeskse lähenemise tundmist, et osata aru saada lapse huvidest ning vajadusest ja viimaseid arvestades määrata ülalpidamisraha suurus.

PkS sätestab siiski teatud miinimumreeglid elatise suuruse kohta, samuti erandid, kui elatise võib jätta väljamõistmata. Nii on PkS § 61 lg 4 määratud, et igakuine elatusraha ühele lapsele peab olema vähemalt veerand Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuupalga alammäärast (käesoleval ajal 540 krooni). Kohus võib elatise suurus vähendada alla nimetatud määra, kui vanemal on teine laps, kes elatise väljamõistmisel selles suuruses osutuks varaliselt vähem kindlustatuks kui elatist saav laps.

Teatud juhtudel on kohtul õigus jätta elatis vanemalt täielikult välja mõistmata – nimetatud alused on toodud PkS §-s 61. Kohus võib jätta elatise välja mõistmata või selle suurust vähendada alla käesoleva paragrahvi ¼ miinimumpalga määra või elatise maksmise lõpetada, kui:

- 1) vanem, kellelt elatist nõutakse, on töövõimetu või
- 2) lapsel on piisav sissetulek või
- 3) ilmnevad muud kohtu poolt mõjuvaks tunnistatud põhjused.

Sisuliselt jätab PkS § 61 lg 6 p 3, mis annab võimaluse jätta elatis välja mõistmata, kui kohus leiab selleks olevat mõjuvad põhjused, kohtule väga laia diskretsiooniõiguse elatise maksmise otsustamisel.

PkS § 61 lg 8 annab kohtule õiguse vabastada kaalukatel põhjustel mees, kellest lapse põlvnemine on kohtu kaudu tuvastatud (paragrahv 42), lapse ülalpidamise kohustuste täitmisest.⁹ Nimetatud sätet tuleb lugeda taunitavaks ning üldtunnustatud ja juba PS §-st 27 tulenevat põhimõtet, mille järgi vanematel on laste suhtes võrdsed õigused ja kohustused, rikkuvaks.

3.2.2 Lapse õiguste tagamise strateegia eelnõu, perekonnaseaduse eelnõu

Sotsiaalministeeriumi poolt koostatud “Lapse õiguste tagamise strateegias” (edaspidi: strateegia) leitakse, et elatusrahade süsteem vajab reforme. Nimelt sätestab strateegia alapunkt, mis räägib lapse erivajadustest, muuhulgas strateegilise prioriteedina vaesusriskis olevate laste arvu vähendamise ning selle eesmärgi saavutamiseks nähakse ühe meetmena ette elatusrahade süsteemi täiustamist:

Lapse õiguste tagamise strateegia ja selle seletuskiri:

p 2.1. Vähenenud vaesuses või vaesusriskis elavate laste arv

Eesmärgi saavutamiseks:

- 1) vaesusriskis olevatele lastele ja nende peredele osutatakse professionaalset abi ja nõustamist
- 2) toetatakse lapsevanemaid (eriti pikaajaliselt töötuid ning üksikvanemaid) hariduse omandamisel, haridustee lõpetamisel, tööle asumisel ja töötamisel
- 3) suurendatakse lastest lahus elavate vanemate kohustust ja vastutust laste kasvatamisel**
- 4) rakendatakse meetmeid Euroopa Sotsiaalharta põhimõtetele vastava töötasu saavutamiseks

Tagamaks lapse õigust mõlema vanema poolsele ülalpidamisele muudetakse kehtivat siseriiklikku õigust ning lapsele elatishaha määramine viiakse sõltuvaks lapse reaalsest vajadusest - arvesse

⁹ Vaata PkS § 61 lg 8 kasutamise praktika kohta käesoleva töö IV osast.

võetakse lapse kasvatamise ning kõik eluvajadusega seotud kulud, sealhulgas kulutused võimetekohase hariduse ja kutsealase ettevalmistuse saamiseks. Elatise suuruse arvutamiseks töötatakse välja ühtne, lapse reaalsel vajadustel põhinev standard. Samuti, elatise sissenõudmisel võetakse arvesse kõiki kohustatud isiku käsutuses olevaid vahendeid. Senisest enam pööratakse tähelepanu lapsest lahus elava vanema ülalpidamiskohuse tegelikule täitmisele *ning lisaks täitemenetlusseadustikule võetakse kasutusele survemeetmed*.¹⁰ Samuti töötatakse välja põhimõtted, mille kohaselt riik võtab kohustuse maksta elatist lapsele, kelle vanemal puudub ajutiselt sissetulek.

Sisuliselt on ka kehtiva õiguse järgi kohtul kohustus elatise väljamõistmisel arvestada lapse reaalseid vajadusi, samuti tuleb ka hetkel arvesse võtta kogu kohustatud isiku varanduslikku seisukorda. Ühtse standardina saab kehtestada üksnes kulude näitliku loetelu, mida lapse vajaduste hindamisel tuleb arvesse võtta, sest kulude ammendav loetelu ning kulude suuruse hindamine on iga juhtumi puhul erinev ning tuleb ka edaspidi jätta kohtute suvaõiguseks.

Ka PkSE-s täpsustatakse senist elatusrahade süsteemi. PkSE järgi määratakse elatise suurus abi vajava isiku tavalisest elulaadist ja vajadustest lähtudes. Elatise kindlaksmääramisel arvestatakse abi vajava isiku kõiki eluvajadusi, sealhulgas kohase hariduse ja kutsealase ettevalmistusega seotud kulutusi, alaealise ülalpeetava puhul ka tema kasvatamise kulutusi. Samaaegselt tuleb arvestada elatise maksmiseks kohustatu varalist seisukorda. PkSE ei ole ette nähtud sellised reegleid elatise väljamõistmise kohta, mis on toodud PkS §-s 61, muuhulgas ei ole kehtestatud ka elatisraha miinimumsuurust. Ainuke reegel, mis kohtule on ette kirjutatud on see, et vallalist alaealist last tuleb elatise väljamõistmisel eelistada teistele ülalpidamisõiguslikele isikutele (PkSE § 109 lg 1).

Seega on nii PkS kui ka PkSE järgi pandud kohtule kohustus määrata elatise suurus vastavalt lapse vajaduste ja vanema majanduslikele võimalustele. Seega on reegleid kohtute jaoks ette antud vähe ning suurema töö peavad kohtud ise ära tegema. Sealhulgas on tegemist paljuski tõendusliku küsimusega. Kõik eelnev muudab väga oluliseks, et kohtud hakkaksid lähtuma lapse huvidest ja vajadustest ning neid arvestades ja nendest lähtudes mõistaksid välja elatusraha.

¹⁰ Siinkirjutajale jääb iseenesest mõistetamatuks, milliseid täiendavaid survemeetmeid peetakse seletuskirjas silmas. Kuna nimetatud seletuskirja punkti mõttest tuleneb, et mõeldakse sundtäitmisele alluvaid elatisotsuseid, siis saab täitmine toimuda ikkagi ainult täitemenetluse seadustikus toodud raame arvestades.

IV KOHTUPRAKTIKA ANALÜÜS NING KOHTUOTSUSTE SUNDTÄITMINE

1. Elatusrahade alane kohtupraktika

1.1 I astme kohtute praktika¹¹

a. Vaidlused leiavad peamiselt lahenduse I astme kohtutes

Üldiselt saavad elatise küsimusi puudutavad vaidlused lahenduse I astme kohtutes. Seda näitab muuhulgas see, et II astme kohtutes (Tallinna-, Tartu- ja Viru Ringkonnakohtus) on 2003.a esimese viie kuu jooksul kokku lahenduse saanud 9 vaidlust.¹² Riigikohtusse on 2003.a esimese viie kuu jooksul jõudnud üks elatise küsimusi käsitlev vaidlus.¹³ Nimetatud tendents on kindlasti tingitud sellest, et elatise asjades ei toimu üldiselt sisulisi juriidilise vaidlusi, vaid küsimuse lahendamine taandub tõenduslikele küsimustele.

b. Peamiselt on hagejateks emad

Peamiselt esitavad elatusraha nõudmise hagi emad. Nii hages Tallinna Linnakohtus elatist alaealisele lapsele 32 ema, samal ajal kui ühelgi korral ei olnud hagejaks isa ning 4 korral oli hagejaks täisealine, kuid õppiv laps. Narva Linnakohtus oli 8-l korral hagejaks ema, 1 korral isa ning 2 korral täisealine, kuid õppiv laps. Saaremaal olid vastavad arvud 8, 0, 0 ning Tartus 5, 0, 1.

c. Elatusraha suuruse arvutamine kohtutes

Vastavalt PkS §-le 61 lg 2 määratakse elatis lapsele kindlaks igakuise elatusrahana, lähtudes kummagi vanema varalisest seisundist ja lapse vajadusest. Nimetatud sätestus eeldab, et kohus selgitab välja mõlema vanema varalise seisukorra ning lapse vajadused.

Sagedasti ei näe kohtud aga vanemate varalise seisukorra ja lapse vajaduste tuvastamisega vaeva ning määravad elatise suuruse umbkaudselt või vastavalt poole taotlusele, vaatamata

¹¹ Analüüsitud on esimese astme kohtute (Tallinn ja Narva Linnakohtu; Tartu, Jõgeva, Ida-Viru, Lääne-Viru, Jõgeva, Järva, Rapla, Põlva, Viljandi, Saaremaa, Võru, Lääne, Pärnu maakohtus) elatiseküsimusi puudutavaid lahendeid ajavahemikus 01.01.2003 – 01.06.2003. Käsitletud lahendite loetelu on toodud käesoleva analüüsi lisana. Andmed on võetud justiitsministeeriumi kohtulahendite andmebaasist <http://kola.just.ee>

¹² Siinkohal võib muidugi olla puudulik ka kohtulahendite andmebaas ning seda just Tartu ja Viru Ringkonnakohtu osas.

¹³ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-57-03.html>

teise poole vastuväidetele. Samas esineb ka lahendeid, kus kohus on hoolikalt uurinud nii vanemate varanduslikku seisut kui lapse vajadusi:

a. Tallinna Linnakohtu lahend tsiviilasjas nr. 2/3/21-7010/01 (väljavõtte kohtuotsusest)

Hageja seletas kohtus, et lapse ülalpidamiskulud on kuus keskmiselt 4230 krooni, s.h. kulutused toidule ja eluasemele 1400 krooni, riietusele ja jalanõudele 800 krooni, haridusele ja kultuurile 1400 krooni, tervisele ja hügieenile 300 krooni ning kuukaart ja taskuraha 330 krooni. Kostja sissetulek on oluliselt suurem, kui temal ning võimaldab osa võtta lapse ülalpidamisest senisest suuremal määral. Kostja on soetanud endale mitu korterit ja sõidukit, mis tõendab sissetuleku suurust. Hageja keskmine töötasu (bruto) on Mustamäe Haigla tõendi nr. 1-25/2942 järgi 4968 krooni.

Kohus leidis, et lapse vajaduseks kuus tuleb lugeda 2500 – 3000 krooni, mis on arvestades lapse iga ja Eestis kujunenud majanduslikku keskkonda mõistlik. Nimetatud summa võimaldab katta lapse vajaduse toidule, arengule, eluasemele ja riietele. Kohus leiab, et hageja nõue elatise määramiseks summas 2115 krooni on põhjendatud ja tuleb rahuldada. Elatise suuruse määramisel arvestab kohus vanemate maksevõimet. Asjas kogutud tõendite järgi on kostjal paremad võimalused lapse ülalpidamiseks. Kostjale kuulub Ida-Viru Maakonna Hooneregistri andmetel 4 korterit aadressil Kohtla-Järve, Sakala 3. Eesti Riikliku Autoregistrikeskuse andmetel kuulub kostjale kaks sõidukit. Seega on kostjal vara, mille arvel lapse ülalpidamiskohustust täita. Kostja ei esitanud sissetuleku suurust tõendavaid dokumente. Kostja ei ole esile toonud ega tõendanud objektiivseid asjaolusid, mis annaksid alust kostjalt elatise väljamõistmiseks kehtestatud miinimumile (540.- krooni) lähedases määras.

Nimetatud lahendis on kohtu poolt selgelt välja joonistatud vanemate varaline seisukord ning lapse vajadused. Võib eeldada, et ka lapse vajadused olid dokumentaalselt tõendatud.

b. Saare Maakohtu 26.märtsi 2003.a lahend tsiviilasjas nr 2-324/2002

Nimetatud vaidluses palus ema suurendada isalt väljamõistetud elatist 1200 kroonilt 2500 kroonile. Isa vaidles sellele vastu ning kogu vaidlus taandus lapse vajaduste ning vanemate majanduslikku olukorra selgitamisele.

Kohtuistungil leidis vastavalt OÜ Saare Takso tõendile tuvastamist, et hageja sissetuleku moodustasid kuni veebruarini 2003.a. igakuine keskmine töötasu 1381.99 krooni, uuest töökohast ei ole hageja veel palka saanud, kuid hageja kohtuistungil antud seletuse kohaselt, on see väiksem kui vanas töökohas. Hageja muude sissetulekuallikate ja uue elukaaslase olemasolu käesoleval ajal ei leidnud kohtus tõendamist. Hageja seletusest nähtub, et teda abistavad toimetulemisel suuresti tema vanemad, mitte elukaaslane ja need väited on kostja poolt ümberlünkamata.

Kostja töökoha tõendi kohaselt on kostja keskmine netopalk kuus 10 180.- krooni (arvutatud perioodi juuli kuni detsember 2002 lõikes), millest lähtuvalt tuleb asuda vaatlema kostja võimalikke varalisi kohustusi. Kohtu arvates on põhjendatud kostja poolt Kuressaares Ristiku tn 13 asuva eluruumi elektrienergia ja talvise küttepuude kulude kandmine koos eluruumi omaniku Elje Koitiga, kellega ta elab seal ühises majapidamises. Kostjale langev osa eluruumi elektrienergia kuludest on igakuuliselt keskmiselt 64.- krooni (elektrikulu 1 kuus keskmiselt 128.- krooni : 2) ja küttepuude kuludest 32.50 krooni (780:2=390:12).

Seevastu ei nõustu kohus kostja seisukohaga, nagu oleks sõiduauto AUDI A6 AVANT QUATTRO 2,6 soetamiseks võetud 40 000.- kroonise laenu igakuise tagasimakse 1000.- krooni ja AS-ilt Hansa Liising Eesti võetud järelmaksu igakuise tagasimakse 3418.62 krooni ning nimetatud sõiduki kindlustamiseks kuluva 10 614.- krooni aastas ehk 884.50 krooni kuus tegemist igakuiste vältimatute maksetega. Nimetatud kohustused on kostja võtnud endale vabatahtlikult isiklikes huvides ja näitab tema väidetust paremat varalist seisundit.

Käesolevas asjas kohaldamisele tuleva PerekS § 61 lg 1 mõtte kohaselt mõistetakse elatis välja lapse ülalpidamiseks ja huvides. PerekS § 50 lg-te 1 ja 4 koosmõjust tuleneb, et vanem ei või õigust lapse eest hoolitseda teostada vastuolus lapse huvidega. Ka Eesti Vabariigi lastekaitseaduse § 3 seab kohtule kohustuse seada esikohale lapse huvid. Kohtuistungil leidis hageja esitatud arvestuse ja seletuse alusel tuvastamist, et 4-aastase ülalpidamisvajadus, et oleks kaetud lapse igapäevased vajadused on *circa* 3000.- krooni kuus (kulutused riieetele ja jalanõuetele 740.- kr, kulutused kodusele toidule 1000.- krooni, kulutused ravimitele, hügieenile ja saunale 260.- kr, kulutused joonistusvahenditele ja lauamängudele 50.- kr, kulud teatrile 30.- kr, kulud sünnipäevadeks ja jõuludeks 150.- kr, kulud lasteaiaõppemaksule 216.- kr, eluasemekulud 560.- krooni). Lisaks arvestas hageja poja kulude hulka eluasemelaenu igakuise tagasimakse 1650.- krooni ½ osa ehk 825.- krooni ja lapsele uue voodi ostmiseks vajamineva 1700.- krooni ehk 150.- krooni kuus.

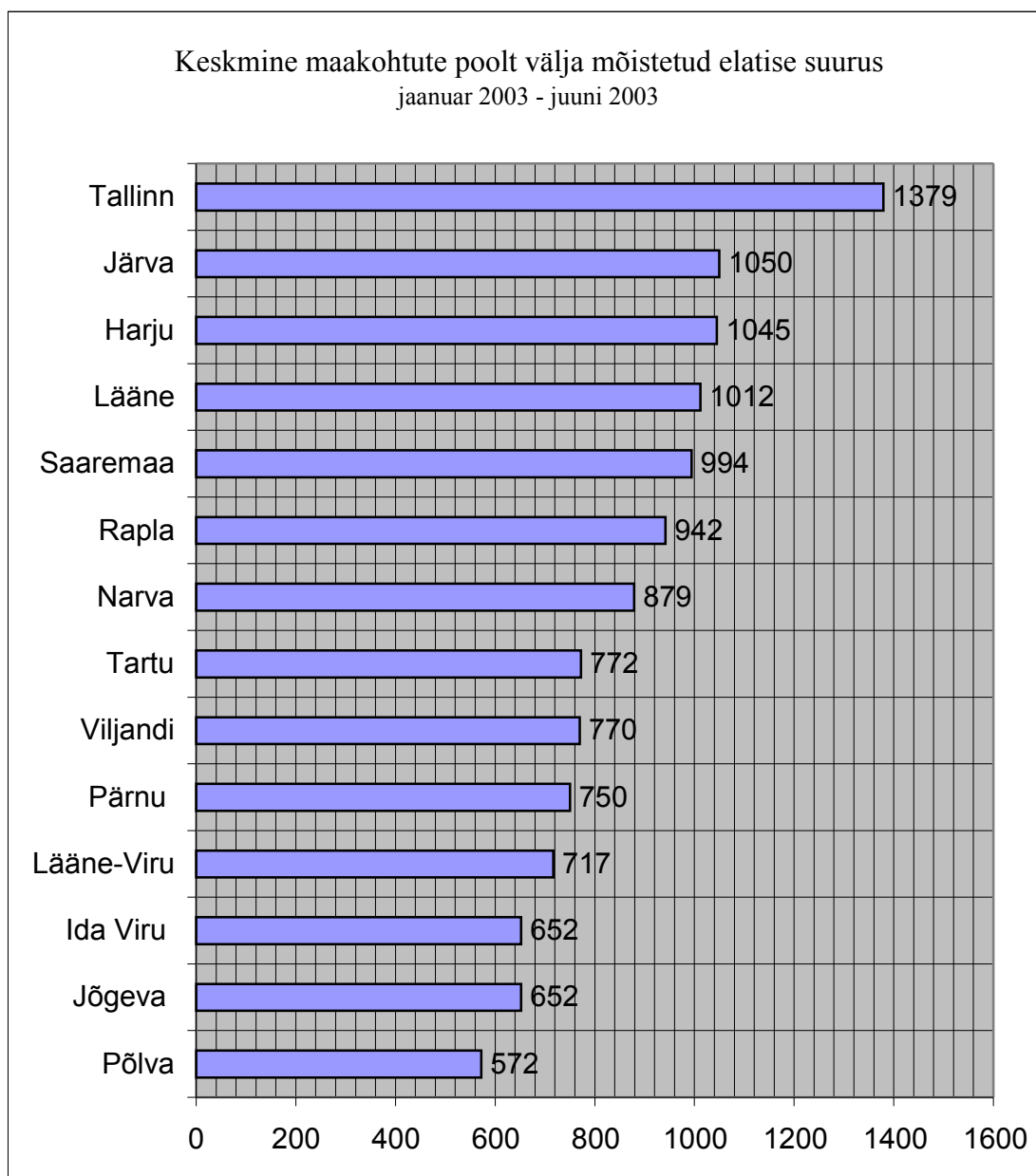
Kuna asja materjalidest nähtuvalt on kostja varaline seisund võrreldes hagejaga väga hea, tema keskmine netopalk on 10 180.90 krooni kuus ületab pea kahekordselt Eesti keskmise kuupalga ning kostjal puuduvad teised ülalpeetavad peale hagejaga koos elava alaealise poja, lubab kostja materiaalne olukord maksta pojale elatist 2500.- krooni kuus. Siinjuures arvestab kohus ka seda, et elatisesaajal s.t hagejal tuleb saadavalt elatiselt Eesti Vabariigis kehtiva tulumaksuseaduse alusel maksta ka tulumaks.

d. Elatise väljamõistmata jätmine

Üldjuhul mõistsid kohtud elatise alati õigustatud isikule välja. Analüüsitud lahenditest jäi elatis välja mõistmata kahel juhul. Lääne maakohus 25. veebruar 2003.a arutusel olnud vaidluses nõudis ema isalt 2 lapse kasvatamiseks elatist a' 3 000 krooni, vähendades seda nõuet kohtus 2 000 kroonini. Vanemad olid just hiljuti lahutanud, ning isa maksis elatist ka oma teistele (3) lastele. Isa maksis vabatahtlikult lapse kohta 2 000 krooni. Kohtus oli isa lõpuks nõus tasuma elatist 1 000 krooni kuus lapse kohta. Kohus jättis ema hagi täielikult rahuldamata, sest leidis, et kui isa tasub praegu vabatahtlikult 2 000 krooni ja kohus mõistaks välja 1 000 krooni, siis halveneks laste seisund.

e. Keskmine väljamõistetud elatise suurus

Keskmine I astme kohtute poolt väljamõistetud elatise suurus 2003.a esimese viie kuu jooksul oli 870 Eesti krooni kuus. I astme kohtute lõikes on keskmiste väljamõistetud elatise suurus järgmine:

On ootuspärane, et Tallinnas ja Harjumaal on väljamõistetud elatusraha suurus vabariigi kõrgeim, sest ka üldine elatustase on kõrgem kui mujal Eestis. Põlva-, Jõgeva- ja Ida-Virumaal, kui madala elatustaseme ja kõrge tööpuudusega piirkondades, on väljamõistetud elatusrahade suurus ootuspäraselt seadusega lubatud miinimumi lähedane (seadusega kehtestatud üldine miinimumelatis on $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalka, hetkel 540 krooni).

Üllatuslik on Tartu, kui üldiselt Eesti kontekstis suhteliselt kõrge elatustasemega piirkonna madal keskmine väljamõistetud elatusraha suurus (772 krooni kuus). Samas oli Tartu Maakohtus justiitsministeeriumi andmebaasi andmetel nimetatud perioodil arutusel üksnes 9

vaidlust, millest sisulise lahendini jõuti vaid kuues ning ainult ühel juhul mõistis kohtunik välja väiksema elatise kui hageja oli taotlenud.

f. Maksimaalne ja minimaalne elatisraha kuus, selle arvutamise alused

PkS § 61 lg 4 sätestab, et väljamõistetav elatis ei või üldjuhul olla väiksem kui $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalga alammäära (käesoleval ajal 540 krooni). Üldjuhul ei lähtunud hagejad seaduses toodud $\frac{1}{4}$ miinimumpalga suuruselt miinimumelatisest, vaid nõudsid teiselt vanemalt kõrgemat elatist. Ka kohtute mõistsid üldjuhul välja nimetatud $\frac{1}{4}$ miinimumpalga suuruselt summast erineva summa arvestades lapse vajadusi ja vanema võimalusi. Üksnes Ida-Viru maakohtus taotlesid pooled üldjuhul ning kohtud mõistsid välja PkS § 61 lg 4 nimetatud miinimumelatusraha suuruse elatusraha.

Väiksemat elatist kui $\frac{1}{4}$ miinimumpalka mõistsid kohtud üldjuhul välja ainult juhtudel, kui hageja oli sellest väiksemat elatist taotlenud. Enamasti on see olukorras, kus hageja taotles elatist rohkem kui ühele lapsele (nt 1000 kr kahele lapsele kokku, siis elatise summa lapse kohta on 500 kr kuus).

Samas esines ka lahendeid, kus kohus ise on elatise alla alammäära välja mõistnud (nt Ida-Viru maakohtu lahendites nr 2-353/03 ja 2-380/03). Esimeses nimetatud lahendis oli hagejaks täisealine, kuid kutseõppeasutuses õppiv laps, kes taotles, et isalt mõistetakse välja 600 kr elatist iga kuu. Kohus, arvestades vanema majanduslikku seisut, mõistis lapse kasuks välja 300 kroonise elatise (küsitav lahend). Teises lahendis taotles ema alaealise lapse kasvatamiseks isalt elatist 500 krooni, kuid kohus, arvestades seda, et isa on töövõimetu mõistis elatise summana välja 200 krooni.

Väikseimad elatusrahad mõisteti välja Ida-Viru ja Põlva maakohtus ning need oli 200 krooni suuruses summas kuus. Maksimaalne väljamõistetud ühe kuu elatisraha suurus mõisteti välja Tallinna Linnakohtu poolt ja oli 2 528 krooni.

g. Miinimumpalga muutumise klausel.

Paljudes kohtuotsustes, milles on elatisraha suurus määratud $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalka, on kohtud resolutsiooniosas määranud, et elatisraha suurus ei või

ka edaspidi jääda alla $\frac{1}{4}$ miinimumpalga määra. Sagedasti on nimetatud klausel sõnastatud järgnevalt:

Välja mõista hageja kasuks alates 12.03.03.a. igakuine elatis 540 (viissada nelikümmend) krooni, kuid mitte vähem, kui seaduses sätestatud miinimumäär, poja K.S ülalpidamiseks kuni lapse täisealiseks saamiseni või õpingute lõpetamiseni põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses.¹⁴

Sisuliselt on kohus soovinud välistada olukorra, kus hageja peab miinimumpalga muutumisel või lapse õpingute jätkumise korral taas pöörduma kohtusse. Vt nimetatud sätestatuse probleemide kohta täpsemalt käesoleva peatüki punktist 2.

h. Kasutud sätestused kohtuotsustes

Nii mõneski kohtuotsuses on sätestatud, et elatis mõistetakse välja kuni poolte (ema-isa) majandusliku seisukorra muutumiseni. Praktikast saab elatise suurust muuta või selle maksmise kohustuse enne lapse täisealisust peatada üksnes kohus. Vt nimetatud sätestatuse kasutuse kohta täpsemalt käesoleva peatüki punktist 2.

i. PkS § 61 lg 8 arvestamine elatise suuruse määramisel, elatise maksmisest vabastamisel

PkS § 61 lg 8 sätestab, et kaalukatel põhjustel võib kohus mehe, kellest lapse põlvnemise on kohus tuvastanud, vabastada kohustusest last ülal pidada. Üldjuhul ei ole kohtud nimetatud sätet elatise väljamõistmisel arvestanud, sest nimetatud alus on selgelt perekonnaõiguse aluspõhimõtetega (vanemate võrdsed õigused ja kohustused lapse suhtes) vastuolus. Siiski on Tallinna linnakohus tsiviilasjas nr 2/3/227-4970/02 nimetatud paragrahvi oma argumentatsioonis kasutanud.

Nimetatud vaidluses oli pooltel ühine laps. Laps oli eostatud ajal kui ema viibis õppepraktikal laeval „Meloodia.“ Pärast reisi lõpetamist sai hageja teada, et ta on rase ja teatas sellest kostjale. Viimane vastas, et ta ei taha last. 16.detsembril 2000.a. sündis poeg. Kuna kostja ei soovinud osa võtta lapse ülalpidamisest ja kasvatamisest, kuigi tema palk on ligikaudu 15 000 krooni kuus, siis palus hageja välja mõista kostjalt elatis lapsele 4 000 krooni kuus.

¹⁴ Väljavõte Jõgeva Maakohtu lahendist nr 2-654-02. 08.mai 2003.a

Isa tugines oma vastuväidetes elatisenõudele muuhulgas PkS §-le 61 lg 8. Kohus pidas põhjendatuks kostja tuginemist PerekS § 61 lg 8, kuna asjaolud – lapse sündimine lühiajalisel perioodil toimunud vahekorra tõttu, kus ei planeeritud lapse sündi ja puudus poolte soov perekonda luua, samuti hageja hilisem nõudest loobumine (kostja väitis nii kohtus) on kaalukateks põhjusteks vähendada kostja osalust lapse ülalpidamisel. Kohus mõistis lõpuks kostjalt välja elatise 1 350 krooni kuus. Nimetatud elatise suurusega oli nõus ka kostja ise.

Kohus, kes arvestas PkS § 61 lg 8, küll ei jätnud kostjalt elatist välja mõistmata, kuid kohtu põhjendus selle kohta, et isal on lapse suhtes väiksemad kohustused, kui laps on sündinud juhuslikust suhtest, on taunitav.

1.2 Riigikohtu praktika¹⁵

Riigikohtus on elatise vaidluseid arutlusel olnud vähe (2003.a viie esimese kuu jooksul üks vaidlus). Samas tuleb riigikohtus arutlusel olnud vaidlustest välja olulised elatisrahade arvutamise/ maksmise põhimõtted, mistõttu on vajalik olulisemaid lahendeid analüüsida.

a. Elatise määramise algusaeg ning elatisraha arvutamise alused¹⁶

Nimetatud kaasuses käis vaidlus selle üle, mis kuupäevast alates peab elatisraha teise vanema kasuks välja mõistma ning kui suur see peab olema. Riigikohus ütles, et perekonnaseaduse § 61 lg 2 kohaselt lähtub kohus lapsele elatise määramisel kummagi vanema varalisest seisundist ja lapse vajadustest. Lapse ülalpidamine peab katma lapse igapäevased vajadused. Veel on riigikohus märkinud, et perekonnaseaduse mõttest tulenevalt tuleb elatise väljamõistmisel lähtuda eelkõige lapse huvidest. Vanema ülesanne on täita oma kohustused lapse ülalpidamisel.

Riigikohus ei ole siinkohal küll rohkemõnaliselt seletanud elatisraha arvutamise aluseid, kuid kohtu poolt öeldust, et elatisraha suurust tuleb arvutada lapse huvidest lähtuvalt ning elatisraha peab katma lapse igapäevased vajadused, peaksid madalama astme kohtud juhinduma.¹⁷

¹⁵ Riigikohtu lahendid on kättesaadavad riigikohtu koduleheküljel: www.nc.ee

¹⁶ Riigikohtu lahend: 3-2-1-57-03. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-57-03.html>

¹⁷ Riigikohus on nimetatud põhimõtet tunnustanud ka oma lahendist nr 3-2-117-02.

Seega tuleb elatisraha arvutamisel arvestada, et elatisraha koos last kasvatava vanema panusega, peaks võimaldama katta lapse igapäevavajadused. Lapse igapäevavajadused sõltuvad konkreetsest lapsest (nt kas laps on erivajadustega või mitte) ja piirkonnast, kus ta elab. On muidugi küsimus, mis on need lapse igapäevased vajadused, mis peaksid olema kaetud. Kuid arvestades seda, et elatisraha suuruse arvutamisel tuleb arvestada lapse paremaid huve, mis tähendab sisuliselt laia hulga kulude arvesse võtmist elatisraha määramisel, kuuluvad igapäevavajaduste alla kindlasti kulud toidule, riietusele, haridusele, hobidele.

Elatisraha arvutamise alused: konkreetse lapse igapäevavajadused + lapse parimad huvid

Samas lahendis oli veel vaidlus selle üle, mis ajast peab kohustatud isik hakkama lapsele elatist maksma. Perekonnaseaduse § 70 järgi mõistab kohus elatise lapse ülalpidamiseks välja alates elatishagi esitamisest. Riigikohus leidis, et ringkonnakohus, kes oli määranud õigustatud isiku kasuks elatise alates elatishagi esitamise kuupäevast, oli õigesti elatise lapse ülalpidamiseks välja mõistnud alates hagi esitamisest, mitte kohtuotsuse tegemisest.

Elatis mõistetakse välja elatishagi esitamise kuupäevast

b. Sünnitunnistusele kantud vanema kohustus maksta lapsele elatist¹⁸

Üldjuhul on elatise maksmiseks kohustatud lapse bioloogiline vanem, kunstlikuks viljastamiseks nõusoleku andnud vanem. Analüüsitava riigikohtus arutlusel olnud kaasuses vaidles vanem ülalpidamise kohustusele vastu põhjendusega, et ta ei ole laste bioloogiline isa. Samas oli nimetatud vanem enda ning teise vanema avalduse alusel kantud isana laste sünnitunnistustele.

Ringkonnakohus tuvastas, et kostja tunnistas tema ja laste ema ühise avalduste alusel A ja K isaks, kusjuures pooled teadsid, et kostja ei ole laste bioloogiline isa. Vastavalt PkS § 44 lõikele 5 isik, kes on kantud sünniakti lapse isana tema enda või tema ja lapse ema ühise avalduse alusel, ei või kannet vaidlustada, kui ta avalduse esitamise ajal teadis, et ta ei ole lapse isa. Kostja teadis, et ta pole kummagi lapse isa, kuid lasi end kanda sünniakti laste isana, seega laste vanemana.

¹⁸ Riigikohtu lahend: 3-2-1-32-99. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-32-99.html>

Vastavalt PkS § 60 on vanem kohustatud ülal pidama oma alaealisi lapsi ning kostjal lasub samuti laste ülalpidamise kohustus. PkS § 61 lg 6 p-s 3 sätestatud muuks kohtu poolt mõjuvaks tunnistatud põhjuseks ei saa olla asjaolu, mille tõttu lapsed jääksid ilma ühelt vanemalt saadavast elatisest, selle vanema enda tegevuse tõttu laste sünni registreerimisel.

Kui vanem laseb enda avalduse alusel kanda ennast lapse sünnitunnistusele, on tal hilisemalt lapse ülalpidamise kohustus ka juhul, kui ta tegelikult ei ole lapse bioloogiline vanem ning ta teadis seda avalduse esitamise hetkel.

c. Vanematevahelise vabatahtliku elatiskokkuleppe tunnustamine¹⁹

Analüüsitavas kaasuses olid pooled kuni kohtuotsuse tegemiseni täitnud laste ülalpidamiskohustust vabatahtlikult. Kohtud tuvastasid, et pooled sõlmisid 24. mail 1999. a laste ülalpidamiskohustuse täitmiseks kokkuleppe, milles määrasid kostja makstava elatise suurusks kokku 2500 krooni kuus, maksmise tähtpäevaks kuu 13. kuupäeva, tähtaja kuni laste täisealiseks saamiseni ja korra, mis nägi ette eraldi 1700 ja 800 krooni maksmise. Seda kokkulepet täideti kuni 2000. aasta septembrikuuni ja alates sellest ajast, andis kostja laste ülalpidamiseks üksnes 1700 krooni kuus ehk kostja ei täitnud enam kokkulepitud suurus laste ülalpidamiskohustust.

Riigikohus ütles, et kui vanem ei täida lapse ülalpidamiskohustust, mõistab kohus teise vanema nõudel PkS § 61 lg 1 alusel välja elatise lapsele nõude esitanud vanema kasuks. Kohus mõistab vastavalt PkS §-le 70 elatise välja, alates hagi esitamisest. Hageja esitas elatise nõude, millega soovis, et kostja täidaks edaspidi laste ülalpidamiskohustust kohtuotsuse alusel. Kohus rahuldab selle nõude ja selles osas ei ole kohtuotsust vaidlustatud. Kuid PkS § 70 ei välista enne hagi esitamist elatise kokkuleppest (poolte vabatahtlikust kokkuleppest) tuleneva võla sissenõudmist.

Sisuliselt on riigikohus oma eelnevas arutluskäigus tunnustanud vanemate vabatahtlikku elatise maksmise kokkulepet. Siinkohal ei selgu kohtu arutlusest, kas kohus oleks tunnustanud hageja õigust hageda elatist ka elatisekokkuleppe järgi. Siinkirjutaja on seisukohal, et hageja

¹⁹ Riigikohtu lahend: 3-2-117-02. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-117-02.html>

oleks võinud esitada lepingu täitmise nõude ning mitte nõudma elatist perekonnaseaduse alusel.

Eelkirjeldatud vaidluses väitis kostja, et ta täitis laste ülalpidamiskohustust, aga mitte kokkulepitud suuruses, kuna tema sissetulek vähenes. Seega leidis kostja, et tal ei ole elatise maksmisel võlgnevust. Sisuliselt leidis kostja, et ta ei ole kohustatud elatisekokkulepet täitma, kui tema majanduslikud võimalused muudavad selle tal raskeks. Riigikohus ütles, viitega tsiviilkoodeksi §-le 174,²⁰ et ei ole lubatud ühepoolne keeldumine kohustise täitmisest ja ühepoolne lepingu tingimuste muutmine. Samas rõhutas riigikohus, et lepingu järgi elatise maksmisel tuleb arvestada ülalpidamissuhte PkS § 61 lg-st 2 ja §-st 71 tulenevat eripära:

PkS § 61 lg 2 kohaselt lähtub kohus lapsele elatise määramisel kummagi vanema varalisest seisundist ja lapse vajadustest. Ka lapse vabatahtlikul ülalpidamisel saavad vanemad lähtuda oma varalisest seisundist. PkS § 71 järgi võib kohus elatist maksva isiku nõudel vabastada ta täielikult või osaliselt kohtu otsusega välja mõistetud elatise võlgnevuse tasumisest. Otsustades elatise võla nõude põhjendatuse üle, peab ringkonnakohus asja uuel läbivaatamisel vastama kostja apellatsioonkaebuse väitele, et ta andis lastele ülalpidamiseks raha kokkulepitust vähem oma sissetuleku vähenemise tõttu.

Riigikohtu viited PkS §-dele 61 lg 2 ja 71 on nimetatud vaidluses küsitavad. Viimased, eriti PkS § 71, reguleerivad siiski kohtuliku elatise määramist ja võlgnevuse likvideerimise küsimusi. Vabatahtliku elatisekokkuleppe mittenõuetekohase täitmise korral tuleks kohaldada võlaõigusseaduse norme ning uurida, kas vanema majanduslikud raskused on piisavalt oluline põhjus, et anda õigust nõuda lepingutingimuste muutmist ehk elatise vähendamist.

2. Täitemenetlus

2.1 Üldiselt elatusraha otsuste täitmisest

Kui vanem lapse ülalpidamise kohustust ei täida, siis mõistab kohus õigustatud isiku taotlusel ja tema kasuks välja elatise. Kui kohustatud isik ei hakka ka kohtuotsuse alusel välja mõistetud elatise maksmise kohustust vabatahtlikult täitma, tuleb isikul, kelle kasuks on elatis

²⁰ Käesoleval ajal ei kehti enam tsiviilkoodeks. Selle asemel reguleerib lepinguõiguslikke suhteid võlaõigusseaduse. Põhimõte, et kohustuse täitmisest ei saa ühepoolset keelduda kehtib aga edasi.

välja mõistetud, pöörduda avaldusega kohtutäituri poole. Samuti on kohtutäituri poolne sundtäitmine võimalik, kui vanemad on sõlminud notariaalse elatise maksmise lepingu.²¹

Notariaalne kokkulepe/ kohtuotsus elatise küsimuses → Vabatahtlik maksmine/ kohtutäituri poole pöördumine → Täitemenetlus → Elatise saamine

Täitemenetluse seadustiku (TMS) § 27 lg 1 alusel teostab täitetoiminguid elatise maksmiseks kohustatud isiku elukohajärgse või tema vara asukohajärgse maa- või linnakohtu tööpiirkonna kohtutäitur. Kui võlgnik lahkub teise kohtutäituri tööpiirkonda ja tema endisesse elukohta ei jää vara, millele saaks sissenõuet pöörata, koostab kohtutäitur selle kohta akti ja saadab täitedokumendi sissenõudja avalduse alusel võlgniku uue elukoha järgsele kohtutäiturile.

Algselt teeb kohtutäitur kohustatud isikule ettepaneku vabatahtlikuks täitmiseks. Kui võlgnik kohustust vabatahtlikult ei täida, on kohtutäituril õigus täitedokumendi täitmiseks võtta tarvitusele järgmised sunniabinõud :

- 1) pöörata sissenõue võlgniku varale selle arestimise ja müümise teel;
- 2) pöörata sissenõue võlgniku hoiusele;
- 3) pöörata sissenõue võlgniku rahale ja varale, mis on teiste isikute käes;
- 4) võtta võlgnikult ära kohtuotsuses või määruses märgitud esemed ja anda üle sissenõudjale;
- 5) võtta tarvitusele muud täitedokumendis märgitud seaduslikud abinõud

Sageli ei ole aga vaatamata eelkirjeldatud lubatud abinõudele võimalik täitetoiminguid teostada. TMS § 32 alusel on kohtutäituril õigus asjaolude korral, mis teevad täitmise raskeks või võimatuks, tõstatada täitedokumendi teinud organi (elatise hagi korral kohtu) ees küsimus täitmise pikendamise või ajatamise või otsuse täitmise viisi ja korra muutmise kohta.

Kohus võib elatist maksva isiku nõudel vabastada ta täielikult või osaliselt kohtu poolt väljamõistetud elatise võlgnevuse tasumisest, kui võlgnevus tekkis selle isiku haiguse tõttu või muudel kohtu poolt mõjuvaks tunnistatud asjaoludel ja tema varaline seisund ei võimalda tekkinud võlgnevust tasuda.

²¹ Notariaalse lepingu täitmise puhul on see oht, et kui kohustatud isik esitab täiturile seoses täitmisega vastuväite, siis ei või täitur vastavalt TMS §-le 23 lg 4 algatada täitemenetlust ning õigustatud isik peab oma nõude tunnustamiseks pöörduma ikkagi kohtu poole.

TMS-is on elatiseotsuste täitmise kohta kehtestatud eraldi § 69, mis ütleb, et elatisraha sissenõudmise asja täitmisel ei või kokkuleppe alusel igakuiselt makstav summa olla väiksem seadusega kehtestatud miinimummäärast (st $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalgast, s.o hetkel 540 krooni). See tähendab, et kui kohus on lapse kasuks välja mõistnud elatisraha 1000 krooni, aga kohustatud isikul ei ole võimalik maksevõimetuse vm seaduses toodud põhjusel seda maksta, siis kokkuleppe alusel makstav elatis ei või siiski olla väiksem kui $\frac{1}{4}$ miinimumpalgast.

2.2 Formaliseerituse põhimõtte täitemenetluses

Vastavalt põhiseaduse §-le 146 mõistab õigust kohus, kes on sõltumatu ning mõistab õigust kooskõlas põhiseaduse ja seadustega. Kohtutäiturid üksnes täidavad kohtute poolt tehtud otsuseid. See tähendab, et sisulise lahendi teeb kohus ning kohtutäituri ülesanne on rangelt kohtuotsuses sätestatud arvestades aidata kaasa kohtuotsuse täitmisele. Täitur ei tee ise vaidlust puuduvat sisulist otsustust, vaid järgib üksnes kohtu poolt formaalselt etteantut. Kui täitemenetlust läbiviival organil oleks õigus lahendada sisulisi küsimusi, oleks tulemuseks kohtu autoriteedi kahanemine, samuti ei oleks tagatud õiguskindlus õigustatud isiku seisukohast, kellel pärast kohtuvaidluse lõppu on põhjendatud ootus, et õiguslik vaidlus on lõppenud ja nõue kuulub rahuldamisele. Samuti kui kohtutäitur hakkaks otsustama talle esitatud täitedokumentide sisulise seadusele vastavuse üle, muutuks ta dokumentide täitjast vaidluse kohtueelseks (või -järgseks) lahendajaks, mis on meie õiguskorras lubamatu.²² Formaliseerituse põhimõtte kehtivust täitemenetluses on tunnustanud ka riigikohus oma lahendis 3-2-1-119-02.

Kui kohtutäiturile on kohtuotsus ebaselge, siis vastavalt TMS §-le 31 on täituril täitmisele kuuluva lahendi ebaselguse korral kohustus pöörduda selgituse saamiseks lahendi teinud organi (ametiisiku) poole. Lahendi selgitamine toimub seadusega sätestatud korras. Seega ei tohi kohtutäitur omaalgatuslikult tõlgendada kohtu tehtud otsust, vaid peab selleks selgitust paluma kohtult.

²² Formaliseerituse printsiibi kohta vaata lähemalt: Alekand, A. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. Juridica 2003/VI. Lk 330-337.

Formaliseerituse põhimõte tekitab probleeme elatiseotsuste täitmisel. Sageli võib õigustatud isikule (enamasti lapsevanemale või täiskasvanud lapsele) tunduda, et elatise täitmise süsteem on tehtud põhjendamatult keeruliseks.

2.3 Probleemid seoses elatusraha otsuste täitmisega

2.3.1 Miinimumpalga muutmine ja selle mõju elatise suurusele

PkS § 61 lg 4 sätestab, et väljamõistetud elatis ei või olla väiksem kui $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalgast. Sagedasti mõistavad kohtud välja elatise $\frac{1}{4}$ miinimumpalga suuruses summas ning kirjutavad otsusesse juurde, et elatis ei või olla ka edaspidi väiksem kui $\frac{1}{4}$ miinimumpalgast. Teine võimalus on see, et kohus mõistab õigustatud isiku kasuks välja elatise suuruses N (nt 700 krooni kuus) ning sätestab juurde, et elatis ei või olla väiksem kui $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalgast. See tähendab, et kui Vabariigi Valitsus kehtestab miinimumpalgaks 3 200 krooni, peaks elatis tõusma automaatselt 8 00 kroonini.

Tekib küsimus, et kas elatise suurus saab muutuda automaatselt koos miinimumpalga muutumisega või tuleb sel juhul õigustatud isikul uuesti pöörduda kohtusse?

2.3.2 Lapse 18.aastaseks saamine ja selle mõju elatise maksmise kohustusele

Teine probleem seoses elatiseotsuste täitmisega seondub sellega, et PkS § 60 järgi on vanem on kohustatud ülal pidama oma alaealist last, samuti last, kes õpib põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses ja jätkab neis õppimist täisealiseks saamisel.

Kohtud mõistavad elatise välja üldjuhul kuni lapse 18. aastaseks saamiseni. Kui laps jätkab õpinguid, siis ta peab ise kohtu kaudu vanemalt elatist hagama, see tähendab esitama iseseisvalt elatisehagi ning taotlema, et vanem jätkaks elatise maksmist. Mõnes kohtuotsuses on kohus aga välja mõistnud elatise kuni lapse 18.aastaseks saamiseni või kuni õpingute lõpetamiseni. Viimasel juhul tekib küsimus, et kuidas kohtutäitur saab teada, et laps jätkab õpinguid.

Tekibki küsimus, et kui kohus sätestab otsuse resolutiivosas, et elatis on välja mõistetud kuni õpingute lõpetamiseni, kas siis juhul, kui laps viib kohtutäiturile peale 18.aastaseks saamist

õpingute jätkumist kinnitava kooli tõendi, tekib kohtutäituril õigus nõuda kohustatud isikult endiselt lapse kasuks elatist?

2.3.3 Elatise perioodiline suurendamine

Probleemiks võib osutuda ka see, kui kohus on määranud, et elatis suureneb perioodiliselt vastavalt tarbijahinnaindeksi tõusule, konkreetsele aastasele kasvuprotsendile vms. Käesoleva töö raames analüüsitud kohtulahendites nimetatud sätestusi küll otsustes esinenud, kuid ei ole välistatud, et mõnes kohtulahendis neid on esinenud või saab esinema.

Ilmselt ei tekita probleeme kindel aastane suurenemisprotsent, kuid tarbijahinnaindeks on küllalt ebamäärane suurenemishik, mistõttu tekib küsimus, et kui anda kohtutäiturile õigus suurendada kohtu poolt väljamõistetud elatist iga-aastaselt vastavalt tarbijahinnaindeksi muutumisele, kas see oleks siis täitemenetluse formaliseerituse printsiibi rikkumine?

2.3.4 Võimalused analüüsitud probleemide lahendamiseks

Otsest vastust punktides 2.2.1, 2.2.2 ja 2.2.3 esitatud küsimustele ei ole seaduses kirjas. Ka Riigikohus ei ole veel tegelenud küsimusega, kas täitedokumendi resolutiivosas märgitu on piisavalt täpselt kirja pandud, et selle põhjal saaks kohtutäitur alustada ja läbi viia täitemenetlust.

Elatise saamiseks õigustatud isiku seisukohalt oleks kahtlemata väga soodne, kui miinimumpalga suurenemisel, tarbijahinnaindeksi muutumisel ja/ või õpingute jätkamist kinnitava tõendi esitamisel tekib tal automaatselt õigus saada elatusraha vastavalt muutunud tingimustele (st muuhulgas, et täitur saab muutunud tingimustel viia läbi täitemenetluse). Samas võib kohtutäiturile sellise õiguse andmine olla formaliseerituse printsiibist, mille järgi kohtutäitur ei tohi teha sisulisi asja puudutavaid otsuseid, lähtudes küsitav.

Siinkirjutaja on seisukohal, et kui kohus on määranud, et elatishaha ei või olla alla $\frac{1}{4}$ Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud miinimumpalga alammäära, siis miinimumpalga muutumisel on kohtutäituril õigustatud isiku taotlusel õigus nõuda kohustatud isikult muutunud suurusega elatishaha. Sama võib öelda elatise suuruse muutumise kohta, mille muutumine on sõltuv riiklikult avaldatavast tarbijahinnaindeksi muutumisest. Viimast seisukohta toetab ka saksa

kohtupraktika, mis leiab, et elatusraha suuruse sõltuvusse seadmisel riikliku statistikaameti poolt kinnitatavast elatusmiinimumist korral, on tegemist piisavalt konkreetse nõudega, mis ei eelda kohtutäiturilt keerulisi arvutustehteid ega õiguslikku tõlgendamist ning seega ei riku formaliseerituse põhimõtet.

Praktikas on kõige rohkem probleeme tekitanud just kolmas olukord ehk juhtum, kus laps jätkab peale 18.aastaseks saamist õpinguid ning on PkS § 60 lg 2 alusel õigustatud saama vanemalt elatusraha. Kui kohus on otsuses märkinud, et elatusraha on mõistetud kuni õpingute lõpetamiseni, siis tuleb pidada piisavaks, et laps esitab kohtutäiturile tõendi õpingute jätkumise kohta ning tal tekib sel alusel õigus saada edasi vanemalt elatusraha ning ta ei pea selleks pöörduma iseseisvalt kohtusse.

Kui kohus on otsuses üksnes märkinud, et elatusraha on välja mõistetud kuni lapse 18.aastaseks saamiseni, siis peab laps esitama 18.aastaseks saamisel vanema vastu hagi, et vanem jätkaks lapsele elatise maksmist.

Kokkuvõte ja arutlusteemad

Lapse ja vanema suhete aluspõhimõtted on kindlaks määratud põhiseadusega. Viimases toodud regulatsiooni täpsustab ning täiendab perekonnaseadus, vähemal määral ka lastekaitse- ja sotsiaalhoolekande seadused.

Vanema ja lapse suhe saab traditsiooniliselt alguse põlvnemisest (lapse emaks loetakse naist, kes on lapse sünnitanud ning isaks meest, kes on lapse eostanud). Lapse ja isa suhe tekib samuti juhul, kui mees on andnud nõusoleku naise kunstlikuks viljastamiseks. Ka lapsendamine loob lapsendatu ning lapsendaja vahele vanema ja lapse suhte.

Kui ühel eelkirjeldatud alusel on vanema ja lapse suhe tekkinud, siis on nimetatud osapooltel vastastikku õigusaktides kirjeldatud vanema ja lapse vahelised õigused ning kohustused. Viimaseid võib tinglikult jagada ülalpidamisest tulenevateks õigusteks ja kohustusteks ning muudeks õigusteks ja kohustusteks (sh moraalsed kohustused üksteist austada ja teineteisest lugu pidada).

Ülalpidamise kohustust täidavad mõlemad vanemad üldjuhul vabatahtlikult vastavalt oma võimalustele ning lapse vajadustele. Vanemad võivad ülalpidamise kohustuse täitmise küsimused reguleerida ka omavahelise lepinguga, muuhulgas notariaalse lepinguga. Kui vanemad ei saa ülalpidamise kohustuse täitmise osas kokkuleppele, siis annab perekonnaseaduse § 61 last kasvatavale vanemale õiguse nõuda ülalpidamise kohustust mittetäitavalt vanemalt lapse ülalpidamise raha kohtu kaudu.

Elatise vaidluseid on kohtutes suhteliselt palju ning need saavad lahenduse enamasti I astme kohtus. Kohus peab elatusraha suuruse määramisel arvestama lapse vajadusi ning vanema võimalusi. Keskmise I astme kohtute poolt väljamõistetud elatusraha suurus 2003.a esimesel viiel kuul oli 870 krooni kuus. Probleemiks on osutunud see, et ei ole ühist seisukohta, milliseid lapse vajadusi ja kui suures ulatuses tuleb ülalpidamise raha suuruse määramisel arvestada. Ka ei ole kohtud alati välja selgitanud või arvesse võtnud kohustatud isiku kogu varanduslikku seisukorda, mistõttu väljamõistetud elatusraha ei ole vastavuses lapse vajaduste ja/ või vanema võimalustega.

Probleeme on tekitanud ka elatiseotsuste täitmine (vt arutlusteemad).

Võimalikud aruteluteemad:

1. Milliseid lapse kasvatamise kulusid peaksid kohtud elatusraha suuruse määramisel arvesse võtma?
2. Kas perekonnaseadusesse oleks vaja jätta elatusraha miinimumsuurus või tuleks nimetatud alampiirmäär kaotada? Kui nimetatud piirmäär jätta, siis kas $\frac{1}{4}$ miinimumpalgast on adekvaatne määr või tuleks seda muuta?
3. Kas vanemale peaks kehtestama kohustuse maksta lapsele elatusraha kuni õpingute lõpetamiseni, olenemata õppeasutuse vormist?
4. Milliste meetmetega soodustada ülalpidamise kohustuse vabatahtlikku täitmist?
5. Kuidas peaksid kohtud oma otsused sõnastama, et elatusraha suurus muutuks automaatselt koos kohtu poolt kindlaksmääratud tingimuste (nt miinimumpalga tõus, tarbijahinnaindeksi muutus, õpingute jätkamine) muutumisega ning vastavalt sellele oleks kohtutäituril õigus viia ilma kohtu poolse täiendava otsuseta läbi täitemenetlus muudetud tingimustel?

Kasutatud kirjandus, õigusaktid ja kohtupraktika

Kasutatud kirjandus:

1. Ainsaar, M. Laste- ja perepoliitika Eestis ja Euroopas. Tallinn, 2000
2. Alekand, A. Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses. Juridica 2003/VI
3. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2002
4. Perekonnaseadus. Eelnõu. Seletuskiri. Kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.just.ee/index.php3?cath=5076>

Kasutatud õigusaktid ja nende eelnõud:

1. Lapse õiguste tagamise strateegia. Eelnõu. Kättesaadav arvutivõrgus:
[http://www.sm.ee/est/HtmlPages/LOTstrateegia/\\$file/LOTstrateegia.pdf](http://www.sm.ee/est/HtmlPages/LOTstrateegia/$file/LOTstrateegia.pdf)
2. Lastekaitse seadus. (RT 1992, 28, 370; RT I 1998, 17, 264)
3. Perekonnaseadus. (RT I 1994, 75, 1326; RT I 2002, 53, 336)
4. Perekonnaseaduse eelnõu. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.just.ee/index.php3?cath=5076>
5. Põhiseadus. (RT 1992, 26, 349)
6. Riiklike peretoetuste seadus. (RT I 2001, 95, 587; RT I 2003, 18, 103)
7. Sotsiaalhoolekande seadus. (RT I 1995, 21, 323; RT I 2002, 90, 521)
8. Täitemenetluse seadustik. (RT I 1993, 49, 693; RT I 2003, 13, 64)

Kasutatud kohtupraktika:

Riigikohtu praktika:

1. Riigikohtu otsus 3-2-1-57-03. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-57-03.html>
2. Riigikohtu otsus 3-2-117-02. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-117-02.html>
3. Riigikohtu otsus 3-2-1-32-99. Kättesaadav: <http://www.nc.ee/rkis/lahendid/tekst/2-1-32-99.html>

I astmete kohtute praktika:

1. Tallinna linnakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-9314/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-8965/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.01.2003
2-8915/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.01.2003
2-8491/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.01.2003
2-8379/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.01.2003
2-7157/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.01.2003
2-7169/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	22.01.2003
2-7028/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.01.2003
2-2942/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.01.2003
2-490/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.02.2003
2-9246/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-8778/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-7712/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.02.2003
2-7549/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.02.2003
2-7462/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-6581/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.02.2003
2-3636/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.02.2003

2-7010/01	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	04.02.2003
2-8703/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.02.2003
2-7902/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.02.2003
2-7842/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.02.2003
2-7128/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.02.2003
2-7980/01k	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.02.2003
2-8110/01	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.02.2003
2-10553/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.03.2003
2-10357/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.03.2003
2-9665/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.03.2003
2-1387/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.03.2003
2-481/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.03.2003
2-9803/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.03.2003
2-8332/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.03.2003
2-1480/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.04.2003
2-10417/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-10403/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.04.2003
2-10301/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	04.04.2003
2-10162/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.04.2003
2-8721/01	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.04.2003
2-7884/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.04.2003
2-8114/01k	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.04.2003
2-682/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.05.2003
2-6306/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.05.2003
2-3592/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.05.2003
2-2169/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.05.2003
2-1853/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.05.2003
2-1766/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.05.2003
2-10535/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.05.2003
2-4970/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.05.2003

2. Tartu maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-2133/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.01.2003
2-2333/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.02.2003
2-2153/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	19.02.2003
2-1465/01	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.02.2003
2-243/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.03.2003
2-27/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	01.04.2003
2-280/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.05.2003
2-147/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.05.2003

3. Narva linnakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-1442/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.01.2003
2-1020/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.01.2003
2-290/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.01.2003
2-808/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	19.02.2003
2-43/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.03.2003
2-31/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.03.2003
2-278/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.04.2003

2-240/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.04.2003
2-200/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.04.2003
2-203/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.04.2003
2-64/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	11.04.2003
2-49/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.04.2003
2-2007/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.04.2003
2-1496/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.04.2003

4. Saare maakohu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-303/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.01.2003
2-294/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.01.2003
2-247/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-236/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-1-43/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	04.03.2003
2-1-5/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.03.2003
2-328/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	04.03.2003
2-324/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.03.2003
2-1-33/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-1-51/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	19.05.2003

5. Viljandi maakohu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-409/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.01.2003
2-364/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.01.2003

6. Rapla maakohu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-49/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.03.2003
2-29/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.03.2003
2-26/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.02.2003
2-10/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.02.2003
2-4/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.01.2003
2-437/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-415/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.01.2003
2-406/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.01.2003
2-401/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.01.2003
2-398/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.01.2003
2-379/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.02.2003
2-92/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.04.2003
2-85/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.04.2003
2-75/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-76/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-65/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.04.2003
2-52/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-55/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-36/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-110/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.05.2003

7. Valga maakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-69/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.03.2003

8. Pärnu maakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-332/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.05.2003

9. Põlva Maakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-80/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.05.2003
2-57/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.04.2003
2-53/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.04.2003
2-51/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-42/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.04.2003
2-35/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.03.2003
2-29/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.03.2003
2-18/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.03.2003
2-5/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.03.2003
2-242/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.01.2003
2-212/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.01.2003

10. Lääne-Viru Maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-57/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.02.2003
2-727/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.01.2003
2-704/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.02.2003
2-699/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.01.2003
2-698/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	19.02.2003
2-695/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.02.2003
2-617/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.01.2003
2-578/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	14.01.2003
2-242/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.05.2003
2-170/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-143/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.04.2003
2-133/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-100/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.04.2003
2-98/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.04.2003
2-99/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.04.2003
2-90/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.04.2003
2-80/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-64/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-40/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003

11. Lääne Maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-13/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.02.2003

2-1/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.01.2003
2-369/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.02.2003
2-339/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.01.2003
2-81/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.02.2003
2-143/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.05.2003
2-127/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.04.2003
2-116/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.04.2003
2-103/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-105/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-81/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.04.2003
2-61/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.03.2003
2-54/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.03.2003
2-35/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	11.03.2003
2-31/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.03.2003
2-29/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.03.2003

12. Järva Maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-28/2003	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.04.2003
2-15/2003	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.03.2003
2-8/2003	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.03.2003

13. Jõgeva Maakohtu praktika

asja nr.	Liik	lahendi kuupäev
2-235/03k	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.05.2003
2-139/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.05.2003
2-117/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.04.2003
2-65/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.05.2003
2-62/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.05.2003
2-28/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.03.2003
2-7/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	04.04.2003
2-631/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	11.02.2003
2-630/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-627/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-622/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.04.2003
2-606/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.01.2003
2-604/02	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.01.2003

14. Ida-Viru Maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-1940/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.02.2003
2-262/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	17.02.2003
2-230/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.01.2003
2-226/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-227/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.01.2003
2-224/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.01.2003
2-1000/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.01.2003
2-982/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.02.2003
2-983/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.02.2003
2-895/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.01.2003
2-854/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	29.01.2003
2-692/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	18.02.2003

-413/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.03.2003
2-380/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.03.2003
2-356/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.03.2003
2-353/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	26.03.2003
2-295/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.03.2003
2-268/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.03.2003
2-235/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.03.2003
2-215/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.03.2003
2-782/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.03.2003
2-805/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.03.2003
2-2122/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-387/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-385/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-375/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.04.2003
2-360/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-363/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.04.2003
2-354/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	23.04.2003
2-290/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003
2-287/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-257/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.04.2003
2-147/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-1100/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.04.2003
2-1085/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.04.2003
2-1078/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.04.2003
2-973/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	02.04.2003
2-2256/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.05.2003
2-2237/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.05.2003
2-2201/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.05.2003
2-2018/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	06.05.2003
2-404/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.05.2003
2-401/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.05.2003
2-306/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.05.2003
2-1507/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.05.2003
2-294/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	27.05.2003
2-1408/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.05.2003
2-245/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.05.2003
2-1283/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.05.2003
2-1251/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.05.2003
2-1189/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.05.2003
2-1178/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	08.05.2003
2-1144/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	05.05.2003
2-1097/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.05.2003

15. Harju Maakohtu praktika

asja nr.	liik	lahendi kuupäev
2-902/02k/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	13.01.2003
2-1247/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	31.01.2003
2-1209/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.01.2003
2-1195/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	15.01.2003
2-848/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.02.2003
2-793/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.02.2003
2-128/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	05.02.2003
2-81/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	16.01.2003

Lapse ülalpidamise kohustuse täitmine vanema poolt
Eestis kehtiva süsteemi analüüs (esialgne versioon)
Koostaja Ave Henberg

2-2139/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.02.2003
2-1800/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	28.01.2003
2-1164/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.01.2003
2-160/03/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	20.05.2003
2-1135/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	19.05.2003
2-1072/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	25.03.2003
2-725/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	30.05.2003
2-653/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	24.04.2003
2-559/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	21.04.2003
2-253/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	12.03.2003
2-124/02/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	07.03.2003
2-1861/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	09.05.2003
2-108/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	03.04.2003
2-33/01/03	laste ülalpidamiseks elatise sissenõudmine	10.04.2003